

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

KLEMEN KOTNIK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV KRIZE PO LETU 2008 NA TRG DELA V EVROPSKI UNIJI IN
SLOVENIJI**

LJUBLJANA, JUNIJ 2011

KLEMEN KOTNIK

IZJAVA

Študent Klemen Kotnik izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom dr. Janeza Malačiča, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 20. junij 2011

Podpis: _____

KAZALO

UVOD.....	1
1 VZROKI IN NASTANEK KRIZE.....	1
1.1 Kriza v Združenih državah Amerike.....	2
1.1.1 Primeri ameriških finančnih institucij v krizi.....	5
1.2 Kriza v Evropski uniji.....	5
1.2.1 Primeri evropskih finančnih institucij v krizi.....	5
1.3 Kriza v Sloveniji.....	7
2 KRIZA V PROIZVODNJI IN NA TRGU DELA PO LETU 2008.....	7
2.1 Evropska unija.....	7
2.1.1 Gospodarstvo.....	7
2.1.2 Rast zaposlovanja.....	10
2.1.3 Stopnja zaposlenosti.....	13
2.1.4 Brezposelnost.....	14
2.1.5 Pogodbe o zaposlitvi.....	15
2.2 Slovenija.....	16
2.2.1 Gospodarstvo.....	17
2.2.2 Rast zaposlovanja.....	19
2.2.3 Stopnja zaposlenosti.....	22
2.2.4 Brezposelnost.....	24
3 REŠEVANJE KRIZE V EUROPSKI UNIJI IN SLOVENIJI.....	26
3.1 Evropska unija.....	26
3.1.1 Ukrepi za odpravljanje krize na ravni Evropske unije.....	27
3.1.2 Ukrepi za odpravljanje krize na ravni posameznih članic.....	28
3.2 Slovenija.....	30
3.2.1 Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa.....	31
3.2.2 Zakon o delnem povračilu nadomestila plače.....	33
3.2.3 Ostali ukrepi.....	36
SKLEP.....	37
LITERATURA IN VIRI.....	39

KAZALO SLIK

Slika 1: Realna rast bruto domačega proizvoda.....	8
Slika 2. Realna rast produktivnosti na zaposlenega.....	10
Slika 3: Rast zaposlovanja glede na spol.....	20
Slika 4: Rast zaposlovanja v panogah.....	21
Slika 5: Anketna stopnja brezposelnosti.....	25

UVOD

Ekonomski prostor je kompleksen mehanizem, ki je sestavljen iz ogromnega števila delcev in prav vsi so povezani med seboj. Sprememba enega delca vpliva posredno ali neposredno na preostale delce. Vpliv finančne krize, ki se je začela onkraj oceana in se je bliskovito razširila po celem svetu, je bil kmalu viden tudi v realnem gospodarstvu. Kriza v gospodarstvu je povzročila, da se je manj investiralo in trošilo. Manj ko so ljudje trošili, manjše je bilo povpraševanje po izdelkih in storitvah. Ob zmanjšanem povpraševanju po izdelkih in storitvah in nespremenjeni ponudbi je na trgu nastala presežna ponudba. Presežek v ponudbi je pomenil, da so proizvodnje kapacitete prevelike. Ob zmanjšanem povpraševanju po delu in ob nespremenjeni ponudbi dela na trgu dela je pomenilo, da je nastal presežek ponudbe dela.

V diplomski nalogi sem želel raziskati vpliv gospodarske krize na trg dela ter ukrepe, ki so bili namenjeni blaženju oziroma odpravi posledic na trgu dela. Evropska unija (v nadaljevanju EU) in Republika Slovenija (v nadaljevanju Slovenija) sta si v določenih pogledih podobni in hkrati različni, saj je EU skupina držav, ki se med seboj razlikujejo glede na velikost, razvitost, kulturno dediščino itd. To se pozna tudi na trgu dela, saj ima vsaka članica svoje posebnosti. EU preko direktiv vodi države članice k skupnemu cilju, vendar se države članice same odločajo, kako bodo uredile zakonodajo, da ga bodo dosegle.

Pri obravnavi tematike sem uporabil raziskovalni pristop. Gradivo sem pridobil iz člankov, publikacij in podatkovnih baz različnih organizacij na svetovnem spletu.

Diplomsko delo je sestavljeno iz uvoda, 3 poglavij in sklepa. V 1. poglavju navajam vzroke in dogodke, ki so prispevali k nastanku ene najhujših, če ne največje gospodarske krize po koncu 2. svetovne vojne in zlomu borze v Ameriki v 30. letih prejšnjega stoletja. V 2. poglavju opisujem posledice gospodarske krize na gospodarsko rast, proizvodnjo, stopnjo zaposlovanja in brezposelnost v EU in Sloveniji. V 3. poglavju se osredotočam na ukrepe EU in Slovenije za odpravo brezposelnosti. Sem spadajo Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa in Zakon o delnem povračilu nadomestila plače ter nekaj ostalih ukrepov, katerih namen je bil ublažiti posledice znižanja proizvodnje na rast števila brezposelnih.

1 VZROKI IN NASTANEK KRIZE

Ena največjih, če ne celo največja svetovna gospodarska kriza po zlomu ameriške borze v 30. letih prejšnjega stoletja in koncu 2. svetovne vojne se je začela s pokom nepremičninskega balona v Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) poleti 2007. Sledila je finančna kriza v ZDA, ki se je zaradi prepletenosti svetovnih finančnih sistemov in gospodarstev hitro razširila po celem svetu. Bila je tako huda, da je povzročila nezaupanje na medbančnem trgu in tako je prišlo do kreditnega krča, ki je bil vzrok za sedanjo gospodarsko krizo.

1.1 Kriza v Združenih državah Amerike

Na nastanek nepremičninske krize je vplivalo več dogodkov in dejavnikov, vendar bi bile posledice gotovo veliko manjše oziroma milejše, če ne bi bilo takšnega pomanjkanja regulatorjev in prevelikega zaupanja v prosti trg.

Pomanjkanje regulatorjev na trgu je omogočilo, da so se pojavljale vedno nove oblike finančnih instrumentov. Izvedeni finančni instrumenti, ki so izhajali iz ne prvovrstnih hipotekarnih kreditov, so bili na koncu že preoblikovani in zapakirani tako, da ni več nihče vedel, kaj se v njih pravzaprav skriva.

Načelo prostega trga temelji na tem, da je trg edini kazalec prave vrednosti in da bo trg uskladił ponudbo in povpraševanje ter določil ceno, vendar to načelo ne upošteva oziroma podcenjuje človeški pohlep.

Vzroki nepremičninske krize segajo v leto 1999, ko je takratna Clintonova administracija naročila Federal National Mortgage Association (angl. *Federal National Mortgage Association* – paradržavna ustanova za odkupovanje hipotekarnih kreditov od hipotekarnih bank, v nadaljevanju Fannie Mae), naj začne s programom, ki bo omogočil povečanje lastništva nepremičnin med manjšinskim prebivalstvom in prebivalstvom z nizkim dohodkom. Povečanje lastništva nepremičnin naj bi dosegli tako, da bi Fannie Mae znižala pogoje za odkup hipotekarnih kreditov od hipotekarnih bank. To je povzročilo, da so začele hipotekarne banke odobravati hipotekarne kredite tudi tistim strankam, ki pred tem niso izpolnjevale pogojev za pridobitev kredita po tržnih pogojih. Tako so revnejši sloji prebivalstva dobili kredite, ki so imeli za 1 odstotno točko višjo obrestno mero kot ostali. V primeru, da je kreditojemalec prvi dve leti redno plačeval anuitete, so ta pribitek odstranili. Medtem pa sta Fannie Mae in Federal Home Loan Mortgage Corporation (angl. *Federal Home Loan Mortgage Corporation*, v nadaljevanju Freddie Mac) z odkupovanjem slabih kreditov skrbela, da so hipotekarne banke pridobivale vedno več denarja za te namene (Klepec, 2008, str. 8).

Sicer dobronamerno dejanje je povzročilo strmo rast hipotekarnih kreditov in povečano povpraševanje po nepremičninah. Posledično je prišlo do hitre rast cen nepremičnin.

Poleg tega, da so bili pogoji za pridobitev hipotekarnega kredita zelo ugodni, so imele banke dostop do zelo poceni denarja, saj so bile obrestne mere rekordno nizke. Obrestne mere so bile tako nizke zaradi posledic poka dot.com mehurčka in posledično zloma NASDAQ-a ter zaradi vpliva terorističnega napada 11. septembra 2000 na ameriško gospodarstvo. Zmanjšanje letalskega prometa, zaradi nezaupanja ljudi v varnost na letalih, je negativno vplivalo na ameriško letalsko dejavnost in posledično na celotno gospodarstvo. Ameriška centralna banka (v nadaljevanju FED) je tako zmanjšala obrestno mero na 1 odstotek v juniju

2003 in s tem so dosegle obrestne mere najnižjo raven v zadnjih 40 letih. Z nizkimi obrestnimi merami je želela ameriška vlada spodbuditi gospodarstvo (Larson, 2007, str. 18).

Znižanje obrestne mere je imelo posledice tudi pri razmišljanju investitorjev. S padcem obrestnih mer se ni več splačalo investirati v varčevalne vloge v bankah in hranilnicah, saj je bila donosnost prenizka.

Na drugi strani so cene nepremičnin konstantno rasle vse od gospodarske krize v 30. letih 20. stoletja in so bile na prvi pogled izjemno varna naložba, saj so mnogi mislili, da cena ne more pasti. Tako so imeli investitorji dobro alternativo delnicam in varčevanju.

Banke so uporabile podobno logiko. Prepričane so bile, da cene nepremičnine vedno rastejo, zato se niso veliko ukvarjale s kreditno sposobnostjo posameznika. V primeru, da posameznik ne bi mogel več odplačevati anuitet, bi banka enostavno prodala nepremičnino na trgu po višji ceni.

Poleg tega se je z listinjenjem in prodajo terjatev iz hipotekarnih kreditov Freddie Macu in Fanni Mae ter ostalim investicijskim bankam tveganje preneslo na druge. Agencije za trženje hipotekarnih kreditov pa so obdržale provizije od sklenjenih kreditov.

Investicijske banke so ustvarile nove preoblikovane izvedene finančne instrumente na osnovi drugorazrednih hipotekarnih kreditov in jih plasirale v preostali finančni sistem. Zavarovalnice, ki so zavarovale kreditno tveganje iz takšnih kreditov, in bonitetne agencije, ki so ocenjevale tveganje, so ravno zaradi preoblikovanja izvedenih finančnih instrumentov napačno ocenile njihovo tveganje. Tako je treba vzrok za takšen vpliv krize iskati tudi v dejstvu, da je bil tvegani drugorazredni hipotekarni kredit zelo razširjen instrument (Klepec, 2008, str. 5).

V določenem obdobju so banke strankam odobrile hipotekarne kredite brez lastne udeležbe. Tako ni bilo potrebno kreditojemalcu vložiti nobenih lastnih sredstev pri nakupu nepremičnine, ampak si je vsa sredstva za nakup nepremičnine izposodil pri banki. S tem sta rasla povpraševanje in cena nepremičnin, kar je dajalo lažen občutek varnosti. Na tej podlagi so banke množično odobravale drugorazredne hipotekarne kredite. Za preveliko odobravanje kreditov so bili posledično odgovorni tudi managerji in prodajalci, saj so bile njihove plače in nagrade vezane na izkazane dobičke. Lažni občutek varnosti je vplival tudi na odločitve kreditojemalcev, ki so si kupovali prevelike nepremičnine. Zanašali so se na rast cen in so nameravali nepremičnine enostavno dražje prodati, v kolikor jih ne bi mogli več odplačevati (Klepec, 2008, str. 5).

Veliko povpraševanje po nepremičninah je povzročilo tudi razcvet v gradbeništvu in sorodnih panogah. Dobički v teh podjetjih so bili visoki, podjetja so zaposlovala veliko število

delavcev in ustvarjala nova delovna mesta in tako prispevala k rasti gospodarstva. Ker so cene nepremičnin rasle in so imeli njihovi lastniki občutek, da imajo večje premoženje, so več zapravljali in s tem se je povečala potrošnja. Ljudje so kupovali nove avtomobile, elektroniko, obleke,... in vse to so si lahko privoščili s poceni krediti. Tako je zadolženost prebivalstva strmo rasla. Ljudje, ki nepremičnin niso imeli, so relativno lahko prišli od poceni hipotekarnih kreditov. Tako je celotna industrija uspevala in hkrati zaposlovala vedno več delavcev. Posledično je bila gospodarska rast še višja (Klepec, 2008, str. 5).

Pozitivni učinki nepremičninskega trga na celotno gospodarstvo in gospodarsko rast so privedli do tega, da se ni posvečalo dovolj pozornosti dejstvu, da se počasi ustvarja presežna ponudba nepremičnin. S tem ko je v določenem trenutku ponudba presegla povpraševanje, se je rast cen nepremičnin ustavila in so cene začele padati.

Ko so cene nepremičnin začele padati, se je pokazala druga plat drugorazrednih hipotekarnih kreditov. Ker kreditorejmalci niso mogli več plačevati anuitet, so banke zaplenile nepremičnine, vendar jih niso mogle prodati, ne da bi prišlo do izgube vrednosti. Tako so bile terjatve do drugorazrednih hipotekarnih kreditov vredne več, kot so bile vredne nepremičnine. Prišlo je do odpisov terjatev in do lukenj v aktivnih bilancah. S tem se je tudi začela finančna kriza, ki je povzročila svetovno gospodarsko krizo. Pozitivni učinki nepremičninskega trga na celotno gospodarstvo in gospodarsko rast so privedli do tega, da se ni posvečalo dovolj pozornosti dejstvu, da se počasi ustvarja presežna ponudba nepremičnin. S tem ko je v določenem trenutku ponudba presegla povpraševanje, se je rast cen nepremičnin ustavila in cene so julija 2007 začele padati (Klepec, 2008, str. 6).

Po padcu cen nepremičnin in neplačevanju drugorazrednih hipotekarnih kreditov je drastično padla cena izvedenih finančnih instrumentov. Tako so se pojavile velike luknje tudi v bilancah investicijskih bank, katerim sedaj ni želel nihče več posoditi denarja, zaradi previsokega tveganja, in tako so bile nekatere prevzete po nizki ceni, nekatere so prenehale biti investicijske banke, Lehman Brothers je šel jeseni 2008 celo v stečaj (Klepec, 2008, str. 7).

Na finančnem trgu je prišlo naenkrat do velikega nezaupanja med bankami, saj se ni vedelo, kolikšne izgube ima kdo. V trenutku, ko so si banke prenehale posojati sredstva med seboj, so prenehale posojati sredstva tudi podjetjem in prebivalstvu. Prišlo je do kreditnega krča.

Podjetja niso mogla priti do novih sredstev za investicije in premostitev kratkotrajnih likvidnostnih težav. Vse to je povzročilo zmanjšano gospodarsko aktivnost, stečaje, znižanje plač, odpuščanje, zvišanje brezposelnosti.

Kongres in senat v ZDA sta jeseni 2008 odobrila Zakon o nujni ekonomski stabilizaciji. V skladu s tem zakonom je finančni minister ZDA po svoji presoji odkupil sredstva od finančnih institucij. Šlo je za finančni paket v višini 700 milijard USD.

1.1.1 Primeri ameriških finančnih institucija v krizi

Investicijska banka JP Morgan kupi Bear Stearns s pomočjo Morgan Stanley-a in FED-a s kreditom v višini 29 milijard USD, saj bi le-ta v nasprotnem primeru propadla. Bear Stearns se je marca 2008 znašel v težavah, potem ko so ga zapustile večje stranke.

Fannie Mae in Freddie Mac (paradržavna sklada, ki odkupujeta hipotekarne kredite) znižata kapitalsko ustreznost iz 30 na 20 odstotkov in kasneje še enkrat iz 20 na 15 odstotkov za hipotekarne banke. Prevzame ju država in zagotovi, da bosta imeli banki neomejena finančna sredstva.

Država pusti, da v septembru 2008 Lehman Brothers propade. S tem dejanjem zavlada na medbančnem trgu prava panika, kar je tudi povod za kasnejši kreditni krč.

Merrill Lynch se pusti prevzeti Bank of America in se tako izogne usodi Lehman Brothers. FED odobri posojilo zavarovalnici AIG v višini 85 milijard USD in v zameno dobi država 80% kapitala omenjene družbe.

1.2 Kriza v Evropski uniji

Padec cen nepremičnin se je iz ZDA prenesel tudi v Evropo. Padec cen nepremičnin v Španiji je hitro sledil padcu cen v ZDA, saj so cene začela padati v septembru 2007. Cene nepremičnin v Veliki Britaniji niso tako hitro reagirale, saj so začele padati šele v aprilu 2008. Sprememba cen nepremičnin v Evropi je imela enake učinke na finančni trg kot v ZDA.

Poleg padca cen nepremičnin v Evropi je na evropski finančni sistem vplivala tudi situacija v ZDA. Prepletenost sodobnega svetovnega finančnega sistema je prevelika, da nastala kriza v ZDA ne bi vplivala na ostala svetovna gospodarstva oziroma na njihove finančne sisteme.

EU na krizo ni bila pripravljena, saj ni imela ne enotnega načrta ne potrebnih pooblastil za preprečevanje oziroma reševanje nastale situacije na evropskem finančnem trgu.

1.2.1 Primeri evropskih finančnih institucij v krizi

Tako se kmalu v težkih položajih znajdejo številne evropske finančne institucije in banke. Med njimi je tudi Hypo realestate, ki je 2. največja nemška hipotekarna banka. Reševanje banke je sicer v zadnjem trenutku spodletelo, vendar je nemška vlada v želji, da bi preprečila

vsesplošno paniko, zagotovila varčevalcem, da bo v splošnem reševala hranilne vloge ter da se jim ni potrebno bati za njihove varčevalne vloge.

Ena največjih angleških hipotekarnih bank Northern Rock je avgusta 2008 zašla v likvidnostne težave, zato je zaprosila angleško centralno banko (angl. *Bank of England*, v nadaljevanju BOE) za pomoč. Le-ta bi sicer lahko odigrala posojilodajalko v zadnjem trenutku, vendar sta si bili banki enotni, da je bolje, da Northern Rock prevzame kakšna večja banka. Lloyds TBS se je pojavil kot resen kupec, vendar posel ni bil izpeljan. Za razliko od FED-a in evropske centralne banke (v nadaljevanju ECB), ki sta z namenom povečanja likvidnosti v obtoku sprostili dodatna sredstva in razširili razpon jamstev, BOE tega ni naredila. BOE je izjavila, da je banka, ki je sprejela preveliko tveganje in zato prišla v težave, prepuščena sama sebi in ne more računati na pomoč države oziroma centralne banke. Takšna izjava je v nasprotju z osnovnim poslanstvom centralne banke, ki mora še posebej v času likvidnostnih težav zagotavljati zaupanje v bančni sistem. Vendar si je po spodletelem poskusu reševanja z Lloyds TBS premislila in odobrila finančno pomoč Northern Rock-u. Novica je v javnosti sprožila ravno nasproten učinek in namesto da bi bila javnost pomirjena, da so njihovi prihranki na varnem, je prišlo do tako imenovanega navala na banko. To je pojav, ko želijo vsi oziroma večina komitentov dvigniti svoje vloge, banka pa nima zagotovljenih zadosti likvidnostnih sredstev. Situacija v Northern Rock-u se je umirila šele potem, ko je centralna banka zagotovila jamstvo za vse depozite prej omenjene banke (Lessons of the fall, 2007).

Septembra 2008 so Belgija, Nizozemska in Luksemburg z 11,2 milijard vrednim paketom nacionalizirale bančni in zavarovalniški koncern Fortis, s čimer so želele zagotoviti varnost za varčevalce. Belgija je tako za 4,7 milijarde evrov prevzela 49 odstotni delež v Fortis Bank, Nizozemska je za 4 milijarde evrov dobila 49 odstotni del v Fortis Bank Nederland Holding, Luksemburg pa za 49 odstotni del v Fortis Banque Luxembourg. 12. maja 2009 je BNP Paribas, ki je sicer največja francoska banka, od Belgije odkupila večinski del belgijske banke (Slovenska tiskovna agencija, 2009).

Oktobra 2008 je Islandija poddržavila svojo 3. največjo banko Kaupthing. Že pred tem je poddržavila tudi svojo 2. in 3. največjo banko Landsbanki in Glitnir, v želji, da bi zagotovila nemoteno poslovanje bank. Poleg tega je država zagotovila, da so vse domače vloge v celoti zajamčene (Slovenska tiskovna agencija, 2008).

Decembra 2009 je bila poddržavljena avstrijska banka Hypo Group Alpe Adria, saj se je znašla v velikih težavah in je bila na robu bankrota. Podržavljenje je odobrila tudi Evropska komisija z razlago, da podržavljenje ne bo bistveno vplivalo na konkurenco na evropskem bančnem trgu.

1.3 Kriza v Sloveniji

Tako kot v tujini je prišlo tudi pri nas do kreditnega krča, zaradi katerega podjetja in posamezniki niso prišli do kreditov in posojil na bankah. Finančna kriza se je tako kot po vsej Evropi hitro razširila tudi pri nas, saj je slovensko gospodarstvo močno prepleteno z zunanjo trgovino.

2 KRIZA V PROIZVODNJI IN NA TRGU DELA PO LETU 2008

Svetovno gospodarstvo je bilo v obdobju pred letom 2008 v fazi rasti. Tako se je realni bruto domači proizvod (v nadaljevanju BDP) povečal za 4,7 odstotkov v letu 2006 in za 5 odstotkov v letu 2007. Zelo visoko rast so beležila tudi določena gospodarstva v vzponu. Kitajski BDP se je v letu 2006 povečal za 10,7 odstotkov, leta 2007 za 13 odstotkov. Indija je svoj realni BDP povečala za 8,7 odstotkov v letu 2006 ter za 9 odstotkov v letu 2007 (The World Factbook, 2010).

Konec visokih gospodarskih rasti je povzročila kriza finančnega sektorja v ZDA, ki se je preselila iz finančnega sektorja v realno gospodarstvo ter iz ZDA po celem svetu. Podjetja so vse težje prišla do novih finančnih sredstev, zmanjšalo se je povpraševanje in število investicij. Zmanjšano povpraševanje je vodilo do znižanja proizvodnje in posledično se je zmanjšalo tudi povpraševanje po delu.

Posledice krize so se najmočneje odražale pri padcu proizvodnje v industriji, gradbeništvu in prodaji na drobno. Tako je bil konec leta 2008 že večji del EU v recesiji oz. je bil v fazi vstopa v recesijo.

2.1 Evropska unija

2.1.1 Gospodarstvo

Močna rast evropskega gospodarstva iz leta 2006 se je prenesla tudi v začetek leta 2007. Proti koncu leta 2007 je gospodarstvo že izgubilo začetni zagon. Vzroke za to gre iskati predvsem v nestabilnosti na finančnih trgih, rasti cen energentov, apreciaciji evra ter zmanjšanju rasti svetovne trgovine. Izguba gospodarskega zagona se je odražala tudi pri rasti BDP-ja, ki se je leta 2006 v EU povečal za 3,2 odstotkov. Leta 2007 je bilo že možno čutiti prve vplive krize, vendar je rast BDP-ja na letni ravni ostala dokaj visoko, in sicer je bila 2,9 odstotna (Employment in Europe 2009, str. 12).

Letna rast BDP-ja je bila leta 2008 le 0,8 odstotna in je bila v primerjavi s predhodnim letom nižja za 2,1 odstotni točki. Leta 2009 se je BDP na letni ravni v primerjavi s predhodnim letom znižal za 4,2 odstotka. Gospodarska rast je največji padec doživela konec leta 2008 in

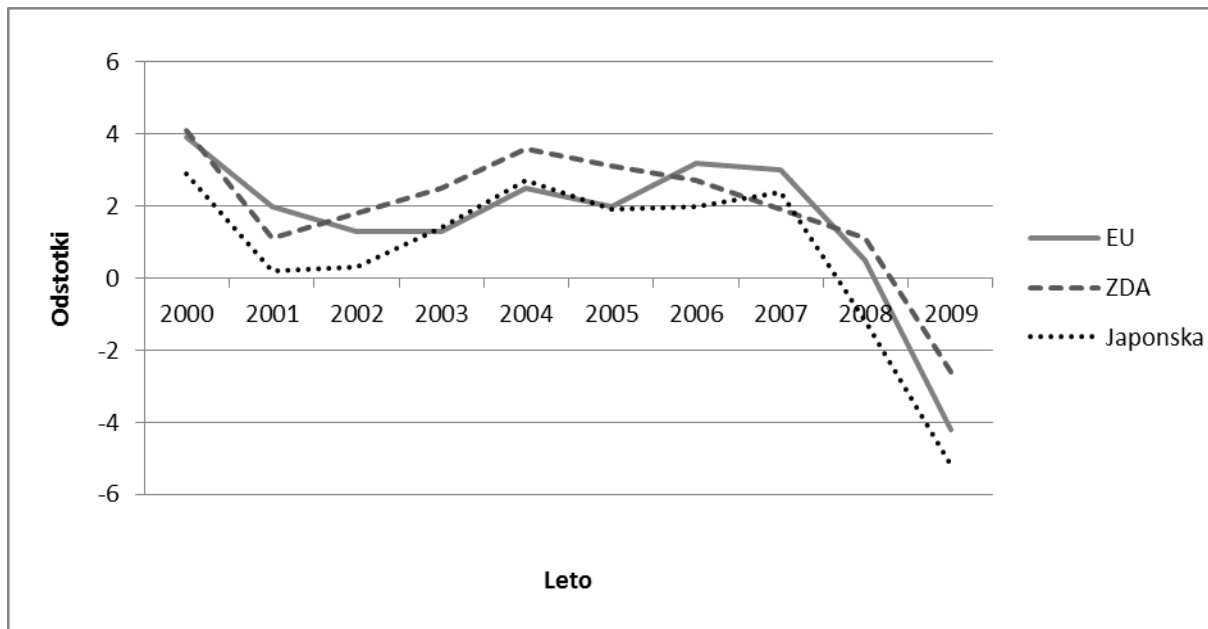
na začetku leta 2009 (Employment in Europe 2009, str. 12; Employment in Europe 2010, str. 17).

V 1. četrtnetju leta 2008 je EU glede na predhodno leto še beležila rast BDP-ja, vendar se je trend v preostalih treh obrnil. Rast BDP-ja v 1. četrtnetju leta 2008 je bila glede na predhodno četrtnetje 0,8 odstotna. V 2. četrtnetju je bila že negativna, saj se je zmanjšala za 0,3 odstotne točke. V zadnjem četrtnetju leta 2008 se je glede na predhodno četrtnetje zmanjšala za kar 1,9 odstotka (Employment in Europe 2009, str. 12).

V 1. četrtnetju leta 2009 se je rast BDP-ja znižala še za dodatnih 3,2 odstotni točki. EU je imela sicer od 3. četrtnetja leta 2009 pozitivno rast BDP-ja glede na predhodno četrtnetje, kar naj bi pomenilo konec gospodarske krize. Takšen velik padec BDP-ja na letni ravni je nakazoval, da bo kriza globoka in da bo pustila dolgotrajne posledice v gospodarstvu (Employment in Europe 2009, str. 12).

Proti koncu leta 2008 je bila polovica držav EU v recesiji ali v fazi vstopa v recesijo. V recesiji so bile Avstrija, Danska, Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Nizozemska, Portugalska, Romunija, Španija, Švedska in Velika Britanija. Na drugi strani je gospodarstvo na Cipru in Slovaškem ter v Grčiji še najprej raslo (Employment in Europe 2009, str. 12).

Slika 1: Realna rast bruto domačega proizvoda

Vir: Real GDP growth rate, 2010.

Tako kot EU sta tudi njeni pomembni zunanjetrgovinski partnerici ZDA in Japonska pred krizo beležili rast BDP-ja na letni ravni, ki je bila v ZDA leta 2006 2,7 odstotna. Leta 2007, ko se je začela kriza, je bila 1,9 odstotna. Naslednje leto so imele 1,1 odstotno rast BDP-ja.

Leta 2009 se je BDP znižal še za 2,6 odstotkov. Kljub temu padec BDP-ja ni bil tako sunkovit kot v EU, saj so ZDA že nekaj let beležile zmanjšano gospodarsko rast, glej sliko 1. Japonsko gospodarstvo je leta 2006 zabeležilo 2,0 odstotno rast. Leto kasneje se je BDP povečal za 2,4 odstotkov, za kar je bila odgovorna predvsem visoka rast v 1. četrtletju. Tako kot v EU je tudi na Japonskem sledil močan padec rasti, pri tem je bilo japonsko gospodarstvo še veliko bolj prizadeto od evropskega. Leta 2008 so zabeležili padec BDP-ja na letni ravni za 1,2 odstotka, leta 2009 se je znižal še za 5,2 odstotnih točk (Employment in Europe 2009, str. 12).

Zmanjšanje obsega kreditov leta 2008 še ni tako močno vplivalo na končno potrošnjo, saj se je ta v primerjavi s predhodnim letom zvišala za 1,2 odstotka, vendar po nižji stopnji. Leta 2009 se je vpliv krize odražal tudi pri končni potrošnji. Ljudje so začeli bolj varčevati oziroma si niso mogli več privoščiti luksuznih dobrin. Posledično je prišlo do znižanja končne potrošnje v višini 0,7 odstotka. Za primerjavo se je leta 2008 končna potrošnja na Japonskem tako kot v EU zvišala, vendar za manj kot predhodno leto in je znašala 0,6 odstotka. Tako kot v EU se je tudi na Japonskem končna potrošnja v letu 2009 znižala. V ZDA je bilo zmanjšanje rasti končne potrošnje leta 2008 v primerjavi s predhodnim letom kar občutno, saj so leta 2007 zabeležile 3,8 odstotno rast končne potrošnje, leta 2008 pa samo 0,4 odstotno. V letu 2009 se je končna potrošnja v ZDA, tako kot tudi v EU in na Japonskem, zmanjšala, in sicer za 0,2 odstotka (Final consumption aggregates - volumes, 2010; Dolls, Fuest & Peichl, str. 13-15).

Spremembe v povpraševanju lahko spremljamo tudi preko indeksa novih naročil v proizvodnji. Ta se je v EU leta 2006 zvišal za 9,7 odstotkov, leta 2007 za 10,7 odstotkov. Trend je skladen z logiko, da v času rasti ljudje trošijo več. Indeks novih naročil za trajne dobrine se je tako v letu 2006 zvišal za 9,8, leta 2007 pa za 5,2 odstotka. Indeks novih naročil ne trajnih dobrin se je leta 2006 zvišal za 4,0 odstotke. Leta 2007 se je zvišal še za 6,7 odstotkov (Labour productivity - Annual data, 2010).

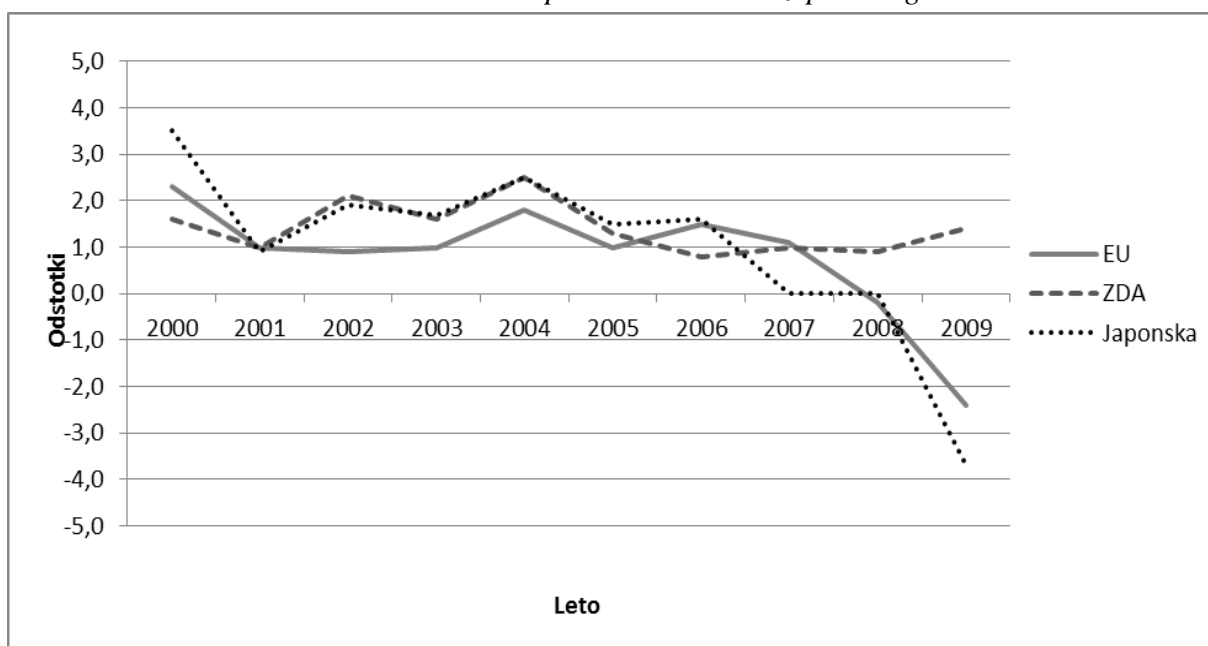
Postopno zmanjšanje povpraševanja je vplivalo na nova naročila. Indeks novih naročil v proizvodnji v EU se je tako leta 2008 znižal za 4,98 odstotkov. Leta 2009 je bil padec še večji in je znašal 21,91 odstotkov. Indeks novih naročil za trajne dobrine se je v letu 2008 znižal za 6,02 odstotkov, leta 2009 še za 10,69 odstotkov. Indeks novih naročil ne trajnih dobrin se je leta 2008 gleda na predhodno leto komaj kaj znižal, saj je bil njegov padec v višini 0,01 odstotka. Leta 2009 je bil padec občutnejši, saj je znašal 3,76 odstotkov. Razlika med spremembo indeksa trajnih in ne trajnih naročil je razumljiva, saj se ljudje v času krize najprej odpovedo oziroma ne kupujejo luksuznih stvari, šele nato varčujejo pri nujnih dobrinah (Labour productivity - Annual data, 2010).

Realna rast produktivnosti na zaposlenega v EU se je leta 2006 zvišala za 1,5 odstotka glede na predhodno leto. Za primerjavo je leta 2006 na Japonskem znašala 1,6 odstotka, v ZDA pa 0,8 odstotka. Leta 2007 so ZDA zabeležile nekoliko višjo rast, saj je ta znašala 1 odstotek.

Medtem se je tudi v EU realna rast produktivnosti na zaposlenega povečala, vendar za manj kot preteklo leto in je znašala 1,1 odstotek (Labour productivity - Annual data, 2010).

Realna rast produktivnosti na zaposlenega je v EU leta 2008 padla za 0,2 odstotka glede na predhodno leto. Leta 2009 je bil padec še večji, saj je znašal 2,4 odstotka. Prav tako je tudi na Japonskem produktivnost leta 2009 padla za 3,7 odstotkov glede na predhodno obdobje. V EU je do padca produktivnosti prišlo predvsem zaradi zmanjšane obsega dela, medtem ko se število zaposlenih ni bistveno zmanjšalo. Razlog, da se število zaposlenih na začetku krize ni bistveno spremenilo, je, da so v državah EU sprejeli ukrepe za ohranitev delovnih mest (Labour productivity - Annual data, 2010).

Slika 2. Realna rast produktivnosti na zaposlenega

Vir: Labour productivity - Annual data, 2010.

Trg dela v ZDA je veliko bolj fleksibilen, saj v obdobju, ko imajo podjetja manj dela, zaposlujejo manj oziroma odpuščajo delavce in jih običajno hitro zaposlijo nazaj, ko je dela dovolj. Tako so ZDA za razliko od EU in Japonske, leta 2008 beležile 0,9 odstotno, leta 2009 pa 1,4 odstotno zvišanje produktivnosti. Poleg tega je bila produktivnost v ZDA v letih 2006 in 2007 nižja kot v EU (Labour productivity - Annual data, 2010).

2.1.2 Rast zaposlovanja

Gospodarska kriza v EU je leta 2008 že vplivala na upočasnitev rasti zaposlovanja. Tako je bila ta 0,9 odstotna, kar predstavlja približno 2,3 milijona na novo zaposlenih. Leta 2007 je bila rast zaposlovanja 1,8 odstotna, leta 2006 pa 1,6 odstotna. Leta 2008 je bila upočasnitev rasti zaposlovanja nižja kot padec BDP-ja. To je predvsem posledica dejstva, da se trg dela na spremembe v gospodarstvu odzove z zamikom, ki znaša 2 do 3 četrtletja oziroma 6 do 9

mesecev. Poleg zamaknjenega odziva trga dela so na upočasnjen padec rasti zaposlovanja vplivali tudi ukrepi v EU. Eden izmed teh je bil, da so podjetja namesto odpuščanja raje skrajšala delavnik. Leta 2009 se je trg dela na razmere v gospodarstvu odzval z znižanjem rasti zaposlovanja, saj se je le-ta znižala za 1,8 odstotkov.

EU kot celota je imela sicer leta 2008 pozitivno rast zaposlovanja, vendar so bile razmere v državah članicah zelo različne. Madžarsko, Irsko, Litvo in Španijo je gospodarska kriza že prizadela, saj so zabeležile negativno rast zaposlovanja. Zadnje 3 so bile še posebej prizadete, saj so predhodno leto beležile približno 3 odstotno rast. Estonija, Romunija, Italija in Portugalska so zabeležile manj kot 0,5 odstotno rast. V Latviji, ki je imela v preteklih letih eno najvišjih stopenj rasti v EU, je rast padla za skoraj 3 odstotne točke, vendar je ostala pozitivna. Na Poljskem in v Luksemburgu se je rast iz preteklih let ohranila in tako sta ti državi beležili 4 ali več odstotno rast. V Bolgariji so zabeležili še zvišano stopnjo rasti. Med največjimi članicami sta Francija in Italija beležili padec rasti za okoli 1 odstotno točko. V Nemčiji se je stopnja rasti le malo znižala in je bila 1,5 odstotna (Employment in Europe 2009, str. 13 in 17).

Tako kot v EU je bila tudi v večini držav članic rast zaposlovanja v letu 2009 negativna. Najvišji padec rasti zaposlovanja sta imeli Litva in Estonija. Obe sta imeli negativno dvomestno rast, Litva s 13,6 in Estonija z 10 odstotki. Poleg že prej omenjenih držav so imele zelo visok padec zaposlovanja še Irska, Litva, Španija in Islandija, saj je bil ta med 8,2 in 6 odstotki. Bolgarija kot edina država, ki je imela predhodno leto zvišano rast, je zabeležila 2,9 odstotno negativno rast. Luksemburg, Nemčija in Poljska so edine države EU, ki so imele pozitivno rast. Nemčija je bila edina med največjimi državami, ki je imela pozitivno rast. Francija je imela 1,3 odstotno negativno rast, medtem ko so bile razmere v Italiji in Veliki Britaniji dokaj podobne (Employment growth and activity branches - Annual averages, 2010).

Rast zaposlovanja v EU je v letih 2008 in 2009 ostala na višji ravni, kot v ZDA in na Japonskem. Rast zaposlovanja v ZDA je bila leta 2007 še 1,1 odstotna. Poslabšano stanje gospodarstva v letih 2008 in 2009 je vplivalo na to, da je bila rast zaposlovanja negativna. Leta 2008 se je zmanjšala za 0,5 odstotka. Leto kasneje so bile posledice še veliko večje, saj se je rast zaposlovanja zmanjšala za 3,5 odstotka (Employment in Europe 2009, str. 13; Employment in Europe 2010, str. 18).

Japonska se je že v letih pred krizo bojevala z nizko oziroma negativno rastjo zaposlovanja. Le-ta je se leta 2006 zvišala za 0,4 odstotka. Leta 2007 je bila po 3 letih ponovno negativna, saj se je znižala za 0,2 odstotka. Leto kasneje se je znižala še za 0,4 odstotka. Posledice gospodarske krize so bile vidne šele leta 2009, ko se je rast zaposlovanja znižala za 3,0 odstotke (Employment in Europe 2009, str. 13).

Rast zaposlovanja v letu 2008 glede na predhodno leto med spoloma, starostno skupino in obliko zaposlitve ni bila enakomerno razporejena. Rast zaposlovanja za ženske je bila skoraj 3-krat večja od moške. Tako je bila rast zaposlovanja pri ženskah 1,5 odstotna, pri moških pa 0,6 odstotna. Glede na starostno skupino je bila najvišja rast zaposlovanja pri zaposlenih, ki so bili starejši od 55 let. Tako je znašala rast zaposlovanja za starejše od 65 let 4,5 odstotkov in za zaposlene, stare od 55 do 64 let, 3,8 odstotkov. To je skladno s trendom, da gredo zaposleni pri višji starosti v pokoj. Zaradi spremembe zakonodaje sedaj delavec šele pri višji starosti izpolni vse pogoje za upokojitev. Rast zaposlovanja za zaposlene, stare od 25 do 54 let, je znašala 0,6 odstotka, za zaposlene, stare od 15 do 24, pa samo 0,4 odstotka (Employment in Europe 2009, str. 15).

Rast zaposlovanja zaposlenih v podjetjih je glede na predhodno leto znašala 1,2 odstotka. Vpliv krize pa se je že pričel kazati pri manjših podjetjih, saj so ta v času krize bolj na udaru oziroma jo težje prebrodijo. Posledično je bila rast samozaposlenih negativna oziroma se je zmanjšala za 0,1 odstotka (Employment in Europe 2009, str. 15).

Rast zaposlovanja zaposlenih za nedoločen čas je bila 1,6 odstotna v letu 2008, medtem ko je bila rast zaposlovanja za določen čas negativna in se je znižala za 2,7 odstotkov. Padeč zaposlovanja za določen čas v času krize gre pripisovati predvsem dejstvu, da podjetja zaposlenim za določen čas ne podaljšajo oz. obnovijo pogodbe (Employment in Europe 2009, str. 15).

Rast zaposlovanja delavcev za polni delovni čas je bila leta 2008 v primerjavi s predhodnim letom pozitivna in je znašala 1 odstotek. Rast zaposlovanja za skrajšani delovni čas je bila še višja in je znašala 1,2 odstotka. To, da je bila rast zaposlovanja za skrajšan delovni čas višja od rasti zaposlovanj za polni delovni čas, je skladno s teorijo, da podjetja v času krize oz. v obdobju z manj dela raje zaposlijo ljudi za skrajšan delovni čas (Employment in Europe 2009, str. 15).

V obdobju med letoma 2000 in 2008 se je zaposlenost povečala za približno 17 milijonov ljudi. Delež žensk pri tem je bil skoraj 60 odstoten (Employment in Europe 2009, str. 15).

Delež, ki so ga prispevali k rasti zaposlenosti, je bil najvišji pri zaposlenih, starih med 25 in 54 let, in sicer 58,2 odstotkov, pri mladih (od 15 do 24 let) 1,3 odstotkov, pri starejših (od 55 do 64 let) 37,9 odstotkov ter pri starejših od 65 let 2 odstotka. Tako je bil delež rasti starejših od 54 let več kot 40 odstotni, kar kaže na trend, da se ljudje vedno kasneje upokojujejo. Razlog za kasnejšo upokojitev je ta, da ljudje kasneje izpolnijo pogoje za upokojitev. EU in preostala razvita gospodarstva se vedno bolj ubadajo s problemom staranja prebivalstva. Starejše prebivalstvo pomeni večji obseg izdatkov za zdravstveno in pokojninsko blagajno (Employment in Europe 2009, str. 15).

Delež zaposlenih v podjetjih je znašal 89,8 odstotkov, pri čemer je bil delež žensk veliko višji. Zaposleni s polnim delovnim časom so prispevali 63 odstotkov, delež delavcev s skrajšanim delovnim časom je bil samo 37 odstoten (Employment in Europe 2009, str. 15).

Delež žensk, zaposlenih za določen čas, je skoraj 3 krat večji kot pri moških, saj je znašal 27 odstotkov, moških pa 10,1 odstotek. Delež zaposlenih za nedoločen čas je bil 72,4 odstoten, delež zaposlenih za določen čas se je prav tako močno povečal, in sicer za 27,6 odstotni. Tudi tu je bil delež žensk višji, vendar se ni tako močno razlikoval. Tako je bil delež žensk 15,3 odstoten, moških pa 12,3 odstoten (Employment in Europe 2009, str. 15).

2.1.3 Stopnja zaposlenosti

Gospodarska kriza in njene posledice so bile v rahli obliki občutne pri stopnji zaposlenosti v letu 2008 v EU. Tako se je stopnja zaposlenosti zvišala za 0,5 odstotnih točk, vendar po nižji stopnji kot predhodno leto in je znašala 65,9 odstotkov za populacijo staro od 15 do 64 let. Stopnja zaposlenosti za ženske se je prav tako zvišala za 0,8 odstotne točke na 59,1 odstotkov, medtem ko se je za moške povečala le za 0,3 odstotne točke na 72,8 odstotkov. Stopnja zaposlenosti za starejše (stari od 55 do 64) se je v letu 2008 povečala za 1 odstotno točko na 45,6 odstotkov. Razlika med spoloma je bila še naprej velika, saj je bila stopnja zaposlenosti za moške v tej starostni skupini za 18,2 odstotnih točk višja od ženske. Tako velika razlika je posledica tega, da so starejše generacije žensk pogosto ostale doma in skrbele za otroke in gospodinjstvo. Tako je bila stopnja zaposlenosti za moške 55,0 odstotna, za ženske pa le 36,8 odstotna. Stopnja zaposlenosti za mlade je bila 37,6 odstotna in se je v primerjavi s predhodnim letom povečala za 0,2 odstotne točke. Nizka stopnja zaposlenosti mladih je tudi posledica dejstva, da se je večina mladih odločila za nadaljevanje šolanja (Employment in Europe 2009, str. 16).

Za razliko od EU je stopnja zaposlenosti v ZDA in na Japonskem leta 2008 padla. V ZDA se je znižala za 0,9 odstotne točke na 70,7 odstotkov. Čeprav je stopnja zaposlenosti v teh dveh državah višja kot v EU, slednja v zadnjih 10 letih kaže vztrajno rast (Employment in Europe 2009, str. 14).

V letu 2009 so bile posledice gospodarske krize v EU veliko bolj vidne. Stopnja zaposlenosti se je znižala za 1,3 odstotne točke na 64,6 odstotkov za populacijo, staro od 15 do 64 let. Na znižanje je imela največji vpliv zmanjšana stopnja zaposlenosti moških. Le-ta se je znižala za 2,1 odstotne točke in je bila 70,7 odstotna. Pri ženskah je bila 58,6 odstotna, saj se je znižala za 0,5 odstotne točke. Stopnja zaposlenosti za starejše (stari od 55 do 64) se je v letu 2009 za razliko od ostalih starostnih kategorij zvišala, in sicer za 0,4 odstotne točke na 46,0 odstotkov. Razlika med spoloma se je znižala, saj se je stopnja zaposlenosti za ženske zvišala za 1,0 odstotno točko na 37,8 odstotkov. Stopnja zaposlenosti za moške je bila 54,8 odstotna in se je znižala za 0,2 odstotka. Stopnja zaposlenosti za mlade se je izmed vseh starostnih kategorij

najbolj znižala, saj je zabeležila zmanjšanje za 2,4 odstotnih točk na 35,2 odstotkov. Tako kot pri starejših so tudi pri mlajših moški beležili največji padec. Tako se je zanje stopnja zaposlenosti zmanjšala za 3,2 odstotnih točk na 37,2 odstotkov. Za ženske se je znižala za 1,5 odstotne točke na 33,1 odstotkov (Employment - Annual averages, 2010; Brenke, Rinne & Zimmermann, 2010, str. 4-7).

2.1.4 Brezposelnost

Leta 2008 se je vpliv gospodarske krize na brezposelnost na letni ravni v EU že malo poznal. Tako je bila brezposelnost 7,1 odstotna in se je v primerjavi z letom 2007 znižala za samo 0,1 odstotne točke. Vendar je bilo to znižanje manjše kot predhodna leta. Brezposelnost moških je ostala na enaki ravni kot predhodno leto, in sicer je bila 6,7 odstotna. Razlika med spoloma se je zmanjšala, saj se je brezposelnost žensk znižala za 0,3 odstotne točke na 7,6 odstotkov (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010).

Leta 2009 so bile posledice gospodarske krize na brezposelnost veliko bolj vidne, saj se je brezposelnost zvišala za 1,9 odstotne točke na 9,0 odstotkov. Razlika med spoloma se je še dodatno zmanjšala, kljub temu da se je brezposelnost žensk zvišala za 1,4 odstotne točke na 8,9 odstotkov. Dvig brezposelnosti za moške je znašal 2,5 odstotne točke na 9,1 odstotkov. Glede na to, da je kriza močno prizadela gradbeništvo, kjer je večina zaposlenih moškega spola, ni čudno, da se je le-ta toliko zvišala (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010).

Stopnje brezposelnosti glede na starostno skupino so leta 2008 večinoma ostale na enaki ravni kot predhodno leto. Skupna stopnja brezposelnosti za mlade (stare od 15 do 24 let) je bila tako kot leta 2007 15,5 odstotna. Stopnja brezposelnosti za stare od 25 do 49 let je znašala 6,3 odstotka in se je znižala za 0,1 odstotne točke. Stopnja brezposelnosti za starejše (stare od 50 do 64 let) se je znižala za 0,3 odstotne točke na 5,2 odstotka in se je med vsemi starostnimi skupinami znižala za največ (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010; Klinger & Rothe, 2010, str. 6).

Podobno kot pri spolu so bile posledice v letu 2009 pri starostnih skupinah še večje. Najbolj so bili prizadeti mladi (stari od 15 do 24 let). Brezposelnost za to starostno skupino se je zvišala za 4,3 odstotne točke na 19,8 odstotkov. Še posebej prizadeti so bili moški, saj se je pri njih brezposelnost zvišala za kar 5,3 odstotnih točk. Brezposelnost za stare od 25 do 49 let se je zvišala za skoraj 1,9 odstotne točke na 8,2 odstotkov. Brezposelnost za starejše (stare od 50 do 64 let) se je zvišala za 1,1 odstotno točko na 6,3 odstotka. Še najmanj se je zvišala brezposelnost ženskam, starim od 50 do 64 let. To je lahko povezano tudi s tem, da se je velik del žensk lahko upokojil, saj imajo nižjo starostno omejitev kot moški, in niso morale na zavod za zaposlovanje (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010).

Pri dolgoročni brezposelnosti v letu 2008 še ni bilo zaznati posledic krize, saj je sledila trendu predhodnih let in se je znižala za 0,5 odstotne točke na 2,6 odstotkov. Med spoloma ni bilo večje razlike pri znižanju, saj se je za moške znižala za 0,4 odstotne točke na 2,4 odstotka, za ženske pa za 0,5 odstotne točke na 2,8 odstotka. Večina držav članic EU se giblje okoli ali pod povprečjem z izjemo nekaj držav, med katerimi najbolj izstopa Slovaška s 6,6 odstotno dolgoročno brezposelnostjo (Employment in Europe 2009, str. 21).

Za razliko od predhodnega leta se je dolgoročna brezposelnost leta 2009 zvišala za 0,4 odstotne točke na 3,0 odstotke. Razlika med spoloma se je še znižala, saj se je dolgoročna brezposelnost za ženske zvišala za 0,3 odstotne točke na 3,1 odstotka, za moške pa za 0,5 odstotne točke na 2,9 odstotka (Long-term unemployment - Annual average, by sex, 2010; Klinger & Rothe, 2010, str. 6).

Med vsemi članicami je imela Španija z 11,3 odstotki leta 2008 najvišjo stopnjo brezposelnosti, sledila ji je Slovaška z 9,5 odstotki. Poleg prej omenjenih so imele tudi Madžarska, Francija, Portugalska, Grčija, Latvija, Nemčija in Poljska nadpovprečno visoko stopnjo brezposelnosti. Na drugi strani so imele Nizozemska, Danska, Avstrija in Ciper relativno nizko stopnjo brezposelnosti, saj je ta znašala manj kot 4 odstotne točke (Employment in Europe 2009, str. 21; Further Training in Times of Crisi, 2008, str. 12).

Čeprav je bila stopnja brezposelnosti EU kot celote leta 2008 na približno enaki ravni kot predhodno leto, tega ne moremo trditi za članice. Tako se je brezposelnost močno povečala v Španiji, Latviji, Litvi in na Irskem. Zvišanje brezposelnosti v Španiji in na Irskem je potrebno pripisati zmanjšanju investicij in odpuščanju v gradbeništvu. Na drugi strani je stopnja brezposelnosti na Poljskem, Slovaškem, v Bolgariji in Nemčiji še naprej padala (Employment in Europe 2009, str. 21; Schneide & Zimmerman, 2010, str. 2.)

Španija je imela tudi leta 2009 s 17,4 odstotki najvišjo stopnjo brezposelnosti med članicami EU, sledila ji je Latvija s 16,9 odstotki. S približno 13,5 odstotno stopnjo brezposelnosti sledita še dve baltski državi, in sicer Litva in Estonija. Države EU, v katerih se je stopnja brezposelnosti zvišala za manj kot 1,00 odstotno točko, so bile Belgija, Nemčija, Nizozemska in Norveška. Luksemburg je edina država v EU, v kateri je stopnja brezposelnosti ostala nespremenjena (Employment in Europe 2009, str. 21).

2.1.5 Pogodbe o zaposlitvi

Leta 2008 je bilo 14,0 odstotkov vseh zaposlenih v EU zaposlenih za določen čas, in se je v primerjavi s predhodnim letom znižalo za 0,4 odstotne točke. Delež zaposlenih za določen čas v letu 2009 je bil 13,5 odstoten, pri čemer ni prišlo do velikih sprememb med spoloma, saj sta se oba znižala za približno enak delež. Znižanje deleža zaposlenih za določen čas je predvsem posledica ne podaljšanja pogodb o zaposlitvi. Kadar imajo podjetja preveliko

število zaposlenih glede na svoje potrebe, se običajno najlažje »znebijo« zaposlenih tako, da ne podaljšajo pogodb, delavce s pogodbami za nedoločen čas pa prerazporedijo na druga delovna mesta oz. skrajšajo delovnik (Grün, Mahringer & Rhein, 2010, str. 14).

Delež zaposlenih za določen čas se med članicami zelo razlikuje. Tako je imelo v Španiji leta 2008 29 odstotkov zaposlenih pogodbo za določen čas, s čimer je imela najvišji delež zaposlenih za določen čas med vsemi članicami. Relativno visok delež imajo tudi Poljska, Portugalska, Nizozemska, Slovenija in Švedska. Na drugi strani imajo Romunija, baltske države, Malta in Slovaška manj kot 5 odstotni delež zaposlenih za določen čas med vsemi zaposlenimi. Delež zaposlenih za določen čas je višji med ženskami. Še posebno velika razlika je na Cipru, kjer je bil leta 2008 delež žensk, zaposlenih za določen čas, 20 odstotkov, medtem ko je bil delež moških le 8 odstoten. Prav tako velika razlika med spoloma je še na Finskem in Švedskem (Employment in Europe 2009, str. 23).

Delež zaposlenih za polovični čas v EU je bil leta 2008 18,2 odstoten in se glede na predhodno leto ni spremenil. Trend večanja deleža zaposlenih za polovični čas se je nadaljeval, vendar iz drugačnih razlogov. Med spoloma je prišlo do manjših razlik, in sicer se je delež moških zvišal za 0,2 odstotne točke na 7,9 odstotkov. Delež žensk se je znižal za 0,1 odstotne točke na 31,1 odstotkov. Razliko v gibanju trenda bi lahko pripisali temu, da so bile najbolj prizadete panoge, kjer je večina zaposlenih moškega spola. Tako so se delodajalci na zmanjšan obseg dela odzvali s skrajšanjem delovnika. Leta 2009 so bile posledice občutne v celotnem gospodarstvu, saj se je tudi delež žensk, zaposlenih za polovični čas, zvišal, in sicer za 0,4 odstotne točke na 31,5 odstotkov. Enako kot pri ženskah se je povečal tudi delež moških na 8,3 odstotka. Skupno se je delež zaposlenih za polovični čas zvišal za 0,6 odstotne točke na 18,8 odstotkov (Employment - Annual averages, 2010; European Summer Symposium in Labour Economics 2010, 2011).

Deleži zaposlenih za polovični čas se med članicami EU zelo razlikujejo. Med državami z visokim deležem zaposlenih za polovični delovni čas med vsemi zaposlenimi je leta 2008 najbolj izstopala Nizozemska s 47 odstotki. Poleg Nizozemske imajo delež, višji od 20 odstotkov, še Avstrija, Belgija, Danska, Nemčija, Švedska in Velika Britanija. Na drugi strani je bil delež zelo majhen na Madžarskem, Češkem, Slovaškem in v Bolgariji. Zadnja je imela z 2 odstotkoma najnižji delež zaposlenih za določen čas (Employment in Europe 2009, str. 23).

2.2 Slovenija

Slovenija je izvozno naravnana država. V države EU izvozimo približno 70 odstotkov blaga, samo v Nemčijo izvozimo okoli 18 odstotkov, s čimer je ta ena naših najpomembnejših zunanjetrgovinskih partneric. Ravno zaradi odprtosti slovenskega gospodarstva so se učinki krize v EU in drugod po svetu kmalu poznali tudi pri nas (Morozov & Nuredini, 2009).

2.2.1 Gospodarstvo

Tako kot večina držav članic EU se je tudi Slovenija konec leta 2008 znašla v recesiji. Rast BDP-ja na letni ravni se je v primerjavi s predhodnim letom skoraj prepolovila in je znašala 3,5 odstotkov. Leta 2009 je padla še za dodatnih 11,3 odstotnih točk, kar pomeni, da je slovenski BDP zabeležil negativno rast v višini 7,8 odstotkov. Vzrok za tolikšen padec gre iskati predvsem v zmanjšanju investicijske aktivnosti. V gradbeništvu je bil padec posledica nižjih pričakovanih investicij v infrastrukturo, stroje in opremo. Vse to je bila posledica neizkoriščenih proizvodnih zmogljivosti. Sočasno je bil otežen tudi dostop do finančnih sredstev zaradi razmer na finančnih trgih (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009a, str. 3).

Če pogledamo gibanje BDP-ja in ostalih ekonomskih kazalcev v posameznem četrtletju od 3. četrtletja 2008 naprej, vidimo, da je obdobju rasti sledil hiter in visok padec gospodarske dejavnosti.

V 3. četrtletju leta 2008 se je BDP znižal za 0,3 odstotka glede na predhodno četrtletje. Obseg proizvodnje v vseh panogah se je zmanjšal, na kar je vplivalo zmanjšano povpraševanje doma in v tujini. Kovinska industrija je prispevala največ k zmanjšanju obsega proizvodnje, medtem ko je proizvodnja kemičnih izdelkov najbolj blažila padec. Gradbeništvo se je ohranilo na dokaj visoki ravni, saj je beležilo 16,1 odstotno rast glede na enako obdobje v letu 2007 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2008, str. 11).

V 4. četrtletju leta 2008 se je gospodarska aktivnost še dodatno upočasnila. Vzroki za to so bili predvsem nižji obseg industrijske proizvodnje v predelovalnih dejavnostih, nižje vrednosti opravljenih del v gradbeništvu, nižji realni prihodek v trgovini na drobno in nižja rast izvoza blaga. Zadnji je zabeležil 9,4 odstotni padec, kar pomeni, da je izvoz blaga zabeležil največji padec po letu 1996. Ker je bila rast proizvodnje 2 četrtletji zaporedoma negativna, se je obseg industrijske proizvodnje v predelovalnih dejavnostih na letni ravni glede na predhodno leto znižal za 1,7 odstotka. Največje zmanjšanje obsega proizvodnje izmed vseh panog predelovalne industrije je zabeležila proizvodnja vozil in plovil, in sicer za 30 odstotkov. Za več kot 25 odstotkov se je znižal obseg v tekstilni industriji. Gradbena dejavnost se je tudi v zadnjem četrtletju umirjala, vendar je bila še vedno pozitivna zaradi relativno visoke aktivnosti v oktobru. Vse to je vplivalo na to, da se je BDP znižal za 0,5 odstotka glede na enako obdobje v letu 2007 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009a, str. 10 - 11).

V 1. četrtletju leta 2009 se je BDP znižal za 8,5 odstotkov glede na enako obdobje v letu 2008. Razloga za tolikšen padec gre iskati predvsem v upadu izvozne in investicijske aktivnosti, ki sta bila prevladujoča dejavnika visoke gospodarske rasti v zadnjih letih. Dodana vrednost je zabeležila še dodatni padec tam, kjer so največ prispevale predelovalne dejavnosti,

tržne storitve in sedaj tudi gradbeništvo. Največji delež pri zmanjšanju proizvodnje je imela proizvodnja kovinskih izdelkov, saj se je znižala za skoraj 5 odstotnih točk. Proizvodnja kovinskih izdelkov je največja panoga v slovenski predelovalni industriji. Njeno znižanje na medletni ravni je bilo skoraj 40 odstotno. Večje je bilo le znižanje proizvodnje aktivnosti v določenih delovno intenzivnih panogah, kot so proizvodnja tekstilij in oblek ter usnjarska in pohištvena industrija (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009b, str. 3 in 9).

BDP se je v 2. četrtnetju leta 2009 po 2 četrtnetjih zaporednega zniževanja gospodarske rasti glede na predhodno četrtnetje zvišal, čeprav se je vseeno v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2008 znižal za 9,3 odstotkov. Razloge za to gre pripisovati predvsem vplivu mednarodne finančne in gospodarske krize na znižanje investicij v osnovna sredstva, ki so se znižale za 27,3 odstotkov. Manjša vlaganja v osnovna sredstva so bila posledica vedno težjega pridobivanja sredstev za financiranje osnovnih sredstev ter neizkoriščenosti proizvodnih zmogljivosti zaradi padca naročil. Padec v predelovalnih panogah ter močan padec v gradbenem sektorju in tržnih storitvah sta še vedno prispevala največ k zmanjšanju dodane vrednosti v proizvodnji (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009c, str. 3).

V 3. četrtnetju leta 2009 se je BDP znižal za 8,3 odstotkov glede na enako obdobje v letu 2008, vendar se je v primerjavi s predhodnim četrtnetjem zvišal za 1 odstotek. K rasti BDP-ja je največ prispeval izvoz in izvozno usmerjene predelovalne dejavnosti. Investicije so zaradi krize v gradbeništvu in presežnih proizvodnih zmogljivosti ostale na dokaj nizki ravni. Na padec BDP-ja glede na enako obdobje v letu 2008 je največ vplivala predelovalna dejavnost, čeprav je beležila manjši padec kot v predhodnem četrtnetju. Kriza v gradbeništvu se je še poglobljala (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009d, str. 3).

V 4. četrtnetju leta 2009 se je BDP znižal za 5,7 odstotkov glede na enako obdobje v letu 2008. Padec ni bil tako visok kot v predhodnih obdobjih tudi zaradi dejstva, da se je slovensko gospodarstvo v 4. četrtnetju 2008 že ohlajalo, s čimer je bilo tudi izhodišče nižje. Rast se je glede na predhodno četrtnetje umirila, kar je nakazovalo, da bo okrevanje počasnejše in nestabilno. Izvozna dejavnost se je krepila, vendar je bila rast še negativna predvsem zaradi poglobljanja krize v gradbeništvu in predvsem na domači trg usmerjene predelovalne dejavnosti ter trgovine in storitev. Padec aktivnosti v gradbeništvu je bil podoben padcu v predhodnih dveh četrtnetjih, pri čimer se je aktivnost znižala za 8,6 odstotkov in je bila za 22,8 odstotkov nižja kot v enakem obdobju leta 2008 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2010a, str. 3 in 12).

V 1. četrtnetju leta 2010 se je BDP znižal za 1,2 odstotka v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2009 in za 0,5 odstotka v primerjavi s predhodnim četrtnetjem. Gospodarska aktivnost je tako dosegla najnižjo točko od začetka finančne in gospodarske krize. Okrevanje v glavnih

partnericah EU je ugodno vplivalo na izvoz, saj se je povečal za 4,5 odstotkov v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2009. Investicijska dejavnost se je realno znižala za skoraj 10 odstotkov v primerjavi z enakim obdobjem v predhodnem letu, pri čemer so se investicije v gradbeništvu znižale za več kot investicije v stroje in opremo. Gradbeništvo je kazalo pozitivne znake pri ne stanovanjskih stavbah, hkrati je bilo to tudi prvo področje v gradbeništvu, ki je začelo upadati ob začetku krize (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2010b, str. 11).

V 2. četrtnetju leta 2010 se je realni BDP zvišal za 2,2 odstotka v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2009, hkrati se je prvič po začetku krize opazneje zvišal glede na predhodno četrtnetje. Rast je bila posledica predvsem okrepljenega izvoza v pomembnejše zunanjetrgovinske partnerice, ki so hitreje okrevale. Počasno domače okrevanje je vzrok, da so se razlike med dejavnostmi povečevale. Okrevanje izvoznega povpraševanja se je poznalo pri rasti predelovalne dejavnosti, dejavnosti prometa in skladiščenja, medtem ko je na drugi strani domačo rast zaustavljalo predvsem poslabšanje razmer v gradbeništvu (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2010c, str. 3).

2.2.2 Rast zaposlovanja

Rast zaposlovanja se je v letu 2008 glede na predhodno leto upočasnila, vendar je bila z 2,8 odstotka še vedno relativno visoka. Ker se trg dela z zamikom odziva na spremembe v gospodarstvu, so bile posledice gospodarske krize na trgu dela vidne šele leta 2009. Tako je bila leta 2009 rast zaposlovanja prvič po letu 2005 negativna, saj je beležila 1,9 odstotni padec rasti glede na leto 2008 (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

V 3. četrtnetju leta 2008 je bila rast zaposlovanja 1,7 odstotna glede na enako obdobje v letu 2007 in 2,7 glede na predhodno četrtnetje. Velik del rasti predstavljajo sezonske zaposlitve oz. zaposlitve za določen čas v izobraževalnem sektorju ter v gradbeništvu. Zaposlovanje tujcev je bilo še vedno v vzponu (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2008, str. 13).

Rast zaposlovanja je bila v 4. četrtnetju leta 2008 v primerjavi z enakim obdobjem v predhodnem letu 1,8 odstotna in se je znižala za 1,2 odstotne točke. Razmere na trgu dela so se že začele poslabševati. Rudarstvo s 6,8 odstotkov in predelovalna industrija 2,2 odstotka sta zabeležili najvišjo negativno rast zaposlovanja med vsemi panogami. Na drugi strani sta gradbeništvo in zasebna gospodinjstva z malo več kot 10 odstotki beležila najvišjo rast v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2007 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009a, str. 3 in 13).

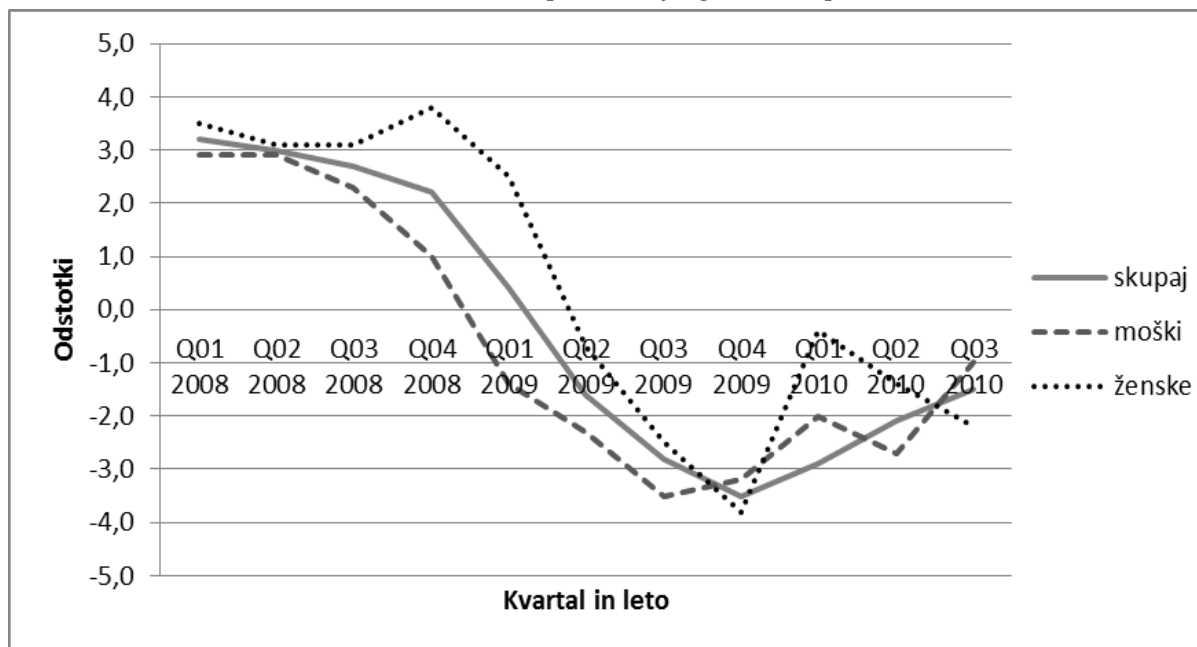
V 1. četrtnem letu 2009 je bila rast zaposlovanja glede na predhodno četrtnje s 0,4 odstotka še vedno pozitivna, glej sliko 3. Skupna rast zaposlovanja je ostala pozitivna, zaradi pozitivne rasti zaposlovanja žensk, saj je bila rast zaposlovanja moških negativna. Padec rasti pri moških je bil posledica dejstva, da so se moško dominirane dejavnosti, kot so gradbeništvo in nekatere predelovalne industrije, znašle v težavah (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

V 2. četrtnem letu 2009 je bila rast zaposlovanja prvič od začetka krize negativna, saj se je glede na predhodno četrtnje znižala za 1,6 odstotka. Tako kot skupna je bila sedaj tudi rast zaposlovanja žensk negativna, vendar je bila negativna rast pri moških z 2,3 odstotka veliko višja (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

V 3. četrtnem letu 2009 se je rast zaposlovanja znižala za 2,4 odstotka glede na predhodno obdobje, vendar je bila desezonirana rast zaposlovanja za 0,4 odstotka višja kot v predhodnem četrtnem letu (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009d, str. 15).

Moški so imeli še vedno višjo negativno rast zaposlovanja kot ženske, vendar so se razlike zmanjšale, saj je bilo povečanje negativne rasti pri ženskah višje. V industrijski dejavnosti in kmetijstvu se je rast znižala, medtem ko se je v storitvenem sektorju zvišala (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

Slika 3: Rast zaposlovanja glede na spol

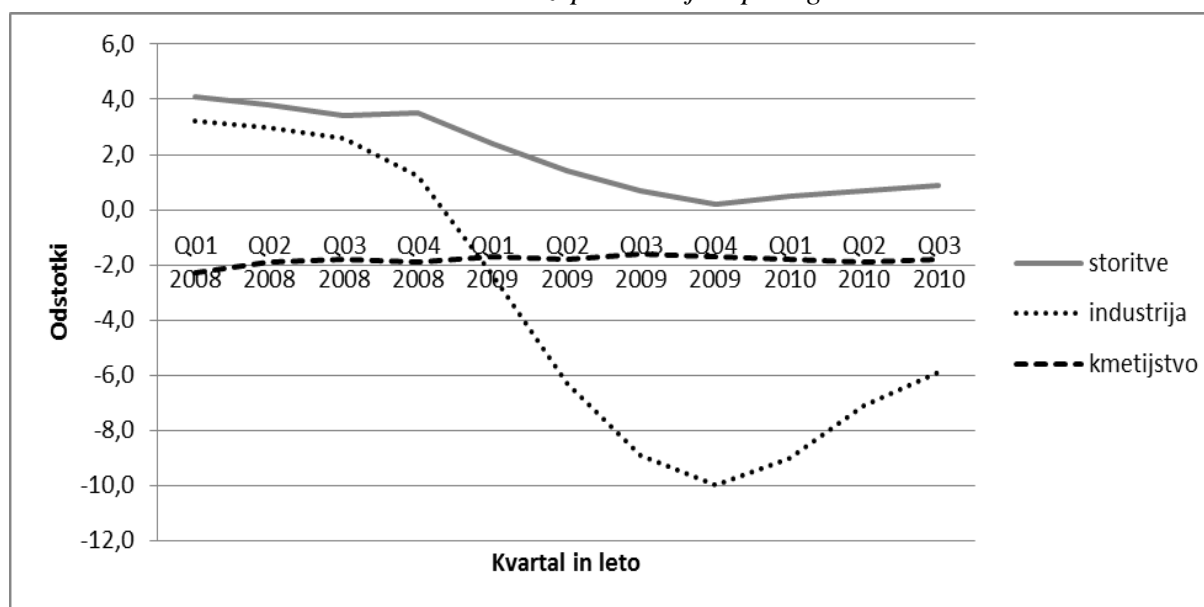
Vir: Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010.

V 4. četrtnem letu 2009 se je rast zaposlovanja glede na predhodno četrtnje znižala za 3,5 odstotka, pri čemer je bil padec pri ženskah višji kot pri moških. Negativna rast zaposlovanja žensk je bila višja kot pri moških pri storitvenih dejavnostih in v industriji. Še posebej visoka

je bila v industriji, saj se je znižala za 11,7 odstotkov. Pri moških je bila negativna rast zaposlovanja v kmetijstvu in industriji, medtem ko je pri storitvenih dejavnostih beležila rast glede na predhodno četrletje (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

V 1. četrletju leta 2010 se je rast zaposlovanja znižala za 2,9 odstotka glede na predhodno četrletje, vendar je bilo znižanje manjše kot v predhodnem četrletju. Razlika med spoloma v znižanju rasti je bila različna, saj padec rasti pri ženskah ni bil tako izrazit kot pri moških. Še vedno je najvišje padce rasti beležila industrija, predvsem zaradi razmer v gradbeništvu in predelovalni industriji. Poleg gradbeništva in predelovalne industrije je bila negativna rast zaposlovanja še v trgovini, prometu ter v finančnih in zavarovalnih dejavnostih, medtem ko se rast zaposlovanja nadaljuje v strokovnih, znanstvenih in na tehničnih področjih ter ostalih poslovnih dejavnostih ter v javnem sektorju (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010; Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2010b, str. 16).

Slika 4: Rast zaposlovanja v panogah

Vir: Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010.

V 2. četrletju leta 2010 se je rast zaposlovanja znižala za 2,1 odstotka glede na predhodno četrletje, vendar se sočasno zmanjšuje razlika v padcu rasti zaposlovanja glede na enako obdobje v letu 2009. Razlika med spoloma je bila pomembna, saj je bila negativna rast pri moških skoraj enkrat višja kot pri ženskah. Rast zaposlovanja je bila še naprej negativna v industriji in v kmetijstvu, glej sliko 4. Za razliko od industrije in kmetijstva je storitveni sektor zabeležil 0,7 odstotno rast glede na predhodno četrletje (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

2.2.3 Stopnja zaposlenosti

Stopnja zaposlenosti se je v letu 2008 v primerjavi z letom 2007 zvišala za 0,8 odstotne točke na 68,6 odstotkov, medtem ko sta se stopnja zaposlenosti za določen čas in stopnja zaposlenosti za polovični delovni čas znižali (Employment - Annual averages, 2010.).

Stopnja zaposlenosti se je v letu 2008 zvišala za 0,8 odstotne točke na 68,6 odstotkov, pri čemer so največji delež prispevale ženske. Njihov delež se je zvišal za 1,6 odstotne točke. Leta 2009 se je stopnja zaposlenosti znižala za 1,1 odstotne točke. Na znižanje so največ prispevali moški, saj se je njihova stopnja zaposlenosti znižala za 1,7 odstotne točke. Razlog, da se je stopnja zaposlitve znižala največ pri moških, tiči predvsem v tem, da so bile v krizi najbolj prizadete predelovalne panoge ter gradbeništvo, kjer je velika večina zaposlenih moškega spola (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

Stopnja zaposlenosti se je v letu 2009 v primerjavi z letom 2008 znižala za 1,1 odstotne točke na 67,5 odstotkov. Prav tako se je znižala tudi stopnja zaposlenosti za določen čas, medtem ko se je zaposlenost za polovični delovni čas zvišala. Zvišanje zaposlenosti za polovični delovni čas je posledica ukrepov vlad za preprečevanje odpuščanja delavcev ob znižanem obsegu dela in v politiki delodajalcev. Znižanje stopnje zaposlenosti za določen čas je posledica dejstva, da v času krize delodajalci niso podaljšali obstoječih in niso sklepali novih pogodb za določen čas (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

Največji padec števila formalno zaposlenih je zabeležila predelovalna dejavnost, število se je zmanjšalo še v kmetijstvu, rudarstvu, gradbeništvu, trgovini, prometu, gostinstvu in v ostalih različnih poslovnih dejavnostih. Zvišanje števila formalno zaposlenih je bilo najvišje v strokovnih, znanstvenih in tehničnih dejavnostih ter izobraževanju. Zvišanje je bilo podobno povečanju števila samostojnih podjetnikov, iz česar lahko sklepamo, da je bila to posledica spodbujanja samozaposlovanja v okviru aktivne politike zaposlovanja (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2010a, str. 16).

V 3. četrtletju leta 2008 se je stopnja zaposlenosti glede na enako obdobje v predhodnem letu zvišala za 1,1 odstotne točke na 70,1 odstotkov. Zvišanje ni bilo enakomerno glede na spol, saj se je delež žensk povečal za 1,9 odstotne točke, medtem ko se je delež pri moških zvišal samo za 0,2 odstotne točke. Zelo se je povečal delež moških, zaposlenih za določen čas (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

V 4. četrtletju leta 2008 se je število zaposlenih povečalo za 1,8 odstotka glede na enako obdobje v letu 2007. V primerjavi s predhodnim četrtletjem se je znižalo za 2,2 odstotka. Večinski del znižanja je šel na račun prekinitvev pogodb za določen čas. Stopnja zaposlenosti se je znižala na večini področij, še najbolj pa v gradbeništvu in v predelovalni industriji.

Zvišala se je le v zdravstvu in socialnem varstvu (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009a, str. 13).

V 1. četrtnem letu 2009 se je nadaljeval trend zmanjševanja stopnje zaposlenosti, saj se je znižala za 0,4 odstotne točke. Najvišje znižanje je bilo v predelovalni dejavnosti, gradbeništvu, trgovini, prometu in drugih različnih poslovnih storitvah. Ravno nasprotno je bilo v javnih storitvah, kot so izobraževanje, zdravstvo in socialno varstvo, kjer se je stopnja zaposlenosti zvišala (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009b, str. 14).

V 2. četrtnem letu 2009 je bila stopnja zaposlenosti glede na enako obdobje v letu 2008 sicer s 67,6 odstotki za 0,9 odstotne točke višja, vendar je bila hkrati za 0,7 odstotne točke nižja kot v predhodnem četrtnem letu (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

V primerjavi z enakim obdobjem v letu 2008 so najvišje znižanje števila delovno zaposlenih zabeležili v predelovalni dejavnosti, rudarstvu in kmetijstvu. Znižanje je bilo še v trgovini, prometu in različnih poslovnih storitvah. Na drugi strani je bilo na večini ostalih področij, med drugim tudi v gradbeništvu, število višje. Pri slednjem je bilo to predvsem zaradi visoke rasti zaposlovanja do krize (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009c, str. 15).

V 3. četrtnem letu 2009 se je stopnja zaposlenosti glede na enako obdobje v letu 2008 znižala za 1,8 odstotne točke na 68,3 odstotno, vendar se je v primerjavi s predhodnim četrtnim letom zvišala. Zaposlenost se je zvišala na področju izobraževanja ter na strokovnih, znanstvenih in tehničnih področjih, saj so bile pri slednjih najmočnejše subvencionirane samozaposlitve. Najvišji padec zaposlitve je bil ponovno v gradbeništvu in predelovalni industriji, sočasno se je zmanjšalo tudi število delovnih dovoljenj in število zaposlenih tujcev. Zvišal se je delež zaposlenih s pogodbami za določen čas, saj se jeseni sklene veliko pogodb za določen čas v izobraževanju (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009d, str. 15).

V 4. četrtnem letu 2009 se je stopnja zaposlenosti ponovno znižala, tudi če izključimo sezonske pojave, kot sta prekinitev pogodb za določen čas in zaključek programov javnih del. Tako je bila stopnja zaposlenosti 67,5 odstotna in se je v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2008 znižala za 1,3 odstotne točke ter za 0,8 odstotne točke v primerjavi s predhodnim četrtnim letom. Med vsemi panogami se je zaposlenost najbolj znižala v gradbeništvu in v predelovalni industriji. Zvišanje je bilo zabeleženo le na področju kulturnih, rekreacijskih in razvedrilnih dejavnosti (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010; Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2010a, str. 15).

Stopnja zaposlenosti se je v 1. četrtnetju leta 2010 glede na enako obdobje v letu 2009 znižala za 0,4 odstotne točke in za 1,2 odstotne točke glede na predhodno četrtnetje in je bila 66,3 odstotna. Delež samozaposlenih je ostal na enaki ravni kot predhodno četrtnetje. Razlike so bile le med spoloma, saj se je delež pri moških zvišal, pri ženskah pa znižal. Delež zaposlenih za določen čas se je v primerjavi s predhodnim četrtnetjem znižal, čeprav se je le-ta pri ženskah zvišal. Delež zaposlenih za polovični delovni čas se je nekoliko zvišal predvsem na račun žensk (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010).

Med panogami, kjer se je zaposlenost ponovno znižala, sta gradbeništvo in predelovalna industrija. Število veljavnih dovoljenj za tujce se je ponovno znižalo, še najbolj v gradbeništvu (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2010b, str. 16).

V 2. četrtnetju leta 2010 se je stopnja zaposlenosti znižala za 1,1 odstotne točke v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2009 in hkrati zvišala za 0,2 odstotne točke v primerjavi s predhodnim četrtnetjem ter je znašala 66,5 odstotkov. Močno se je znižala stopnja zaposlenosti mlajših in starejših moških, saj se je stopnja zaposlenosti prvih znižala za 3,5 odstotnih točk, drugih za 2,9 odstotnih točk v primerjavi z enakim obdobjem v predhodnem letu. Za malo več kot 2,2 odstotni točki se je zvišal delež žensk, zaposlenih za določen čas, oziroma za polovični delovni čas v primerjavi z enakim obdobjem v predhodnem letu. Pri moških je bilo nekoliko drugače, saj se je v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2009 delež moških, zaposlenih za določen čas, malo zvišal, delež moških, zaposlenih za polovični delovni čas, minimalno znižal (Employment growth and activity branches - Quarterly data, 2010,).

2.2.4 Brezposelnost

Stopnja nezaposlenosti se je v letu 2008 na letni ravni sicer znižala za 0,5 odstotne točke in je znašala 4,5 odstotkov, kar je bila predvsem posledica dejstva, da se je trg dela odzval z zamikom na spremembe v gospodarstvu. Leta 2009 se je stopnja brezposelnosti zvišala za 1,5 odstotne točke na 6,0 odstotkov (Employment - Annual averages, 2010). Stopnja brezposelnosti žensk je bila prvič po letu 1995 nižja kot stopnja brezposelnosti moških, ki je bila 6,1 odstotna (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2010a, str. 17).

V 3. četrtnetju leta 2008 se je število brezposelnih povečalo tudi na račun dijakov in študentov, saj slednjim po prenehanju študija poteče status. Tako se je število brezposelnih v primerjavi s predhodnim četrtnetjem zvišalo, vendar se je v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2007 brezposelnost znižala za 6,4 odstotka (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2008, str. 14).

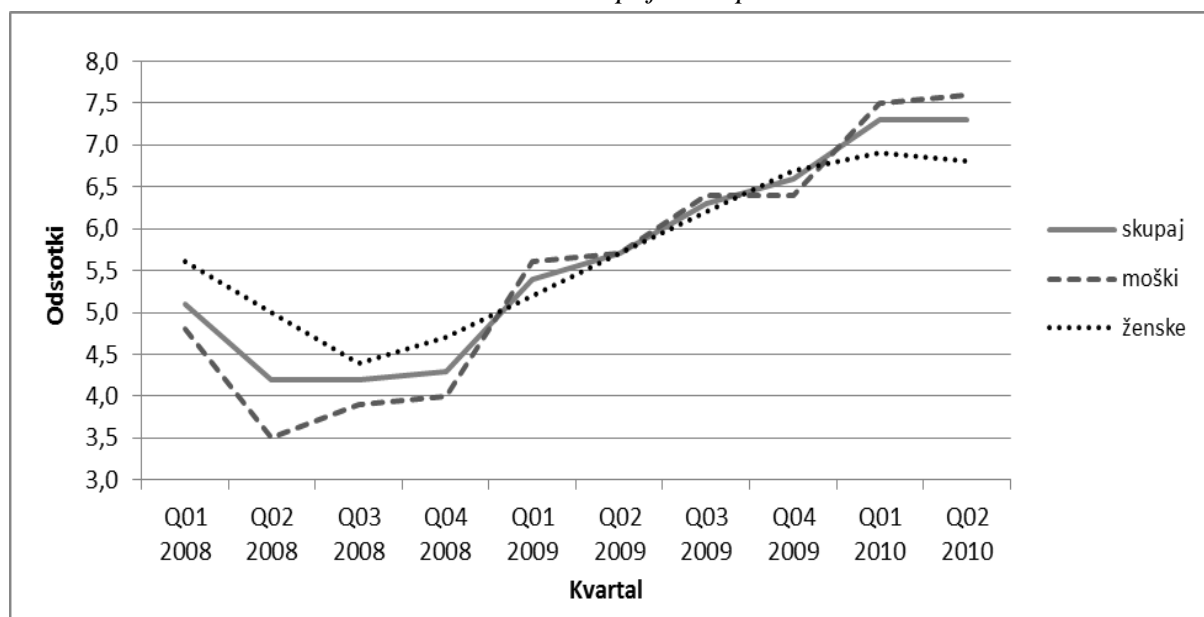
V 4. četrtnem letu 2008 se je brezposelnost zvišala, saj je bila stopnja registrirane brezposelnosti 7,0 odstotna, medtem ko je bila anketna brezposelnost 4,3 odstotna. Največji padec zaposlenih so zabeležili v predelovalni industriji ter gradbeništvu (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009a, str. 3 in 13).

V 1. četrtnem letu 2009 se je stopnja brezposelnosti zvišala za 0,3 odstotne točke glede na enako obdobje v letu 2008 oziroma za 1,1 odstotne točke glede na predhodno obdobje in je znašala 5,4 odstotka. Registrirana brezposelnost se je v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2008 zvišala za 15,1 odstotkov (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009b, str. 15).

V 2. četrtnem letu 2009 se je stopnja anketne brezposelnosti zvišala za 1,5 odstotne točke glede na enako obdobje v letu 2008 in je znašala 5,7 odstotka in se je največ za 2,2 odstotne točke zvišala pri moških (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010).

V 2. četrtnem letu 2009 je brez dela ostalo 9,3 odstotkov ljudi manj kot v predhodnem četrtnem letu, vendar 111,6 odstotkov več kot v enakem četrtnem letu v letu 2008 (Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2009c, str. 15).

Slika 5: Anketna stopnja brezposelnosti

Vir: Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010.

V 3. četrtnem letu 2009 se je anketna brezposelnost v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2008 zvišala z 2,1 odstotne točke na 6,3 odstotkov. Glede na predhodna četrtna se je zvišala za 0,6 odstotne točke. Nezaposlenost med mladimi se je zvišala, saj jeseni veliko mladih konča s študijem. Vendar je razlika med spoloma, saj se je pri moških zvišala, pri ženskah pa

znižala. Prav tako se je nezaposlenost med starejšimi znižala (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010).

V 4. četrtnetju leta 2009 se je brezposelnost glede na predhodno četrtnetje zvišala za 0,3 odstotne točke in glede na enako obdobje v letu 2008 za 2,3 odstotni točki na 6,6 odstotkov. Nezaposlenost moških je bila glede na enako obdobje v predhodnem letu nekoliko višja kot pri ženskah, vendar je bila hkrati tudi nižja glede na predhodno četrtnetje. Razlog gre iskati predvsem v dejstvu, da je konec leta 2008 že prišlo do velikega odpuščanja v gradbeništvu in predelovalni industriji, vendar se je odpuščanje v teh panogah nadaljevalo tudi v kasnejših četrtnetjih (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010).

V 1. četrtnetju leta 2010 se je brezposelnost glede na predhodno četrtnetje zvišala za 0,7 odstotne točke in glede na enako obdobje v letu 2008 in za 1,9 odstotne točke glede na predhodno četrtnetje na 7,3 odstotkov. Stopnja brezposelnosti moških je bila višja kot stopnja brezposelnosti žensk, predvsem zaradi vedno slabših razmer v gradbeništvu in predelovalni industriji ter sezonskih komponent. Pri starejših se je brezposelnost zvišala pri moških, medtem ko je bilo pri mladih ravno obratno (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010).

V 2. četrtnetju leta 2010 je bila anketna stopnja brezposelnosti 7,3 odstotna in se ni spremenila glede na predhodno četrtnetje, medtem ko se je v primerjavi z enakim obdobjem v letu 2009 zvišala za 1,6 odstotne točke, pri čemer je rast stopnje brezposelnosti pri moških skoraj enkrat večja kot pri ženskah. Glede na predhodno četrtnetje se je rast brezposelnosti pri starejših moških močno povečala, in sicer za 2,9 odstotnih točk na 4,6 odstotkov. Pri mladih je bilo ravno obratno, saj se je zvišala brezposelnost žensk prav tako za 2,9 odstotnih točk na 14,6 odstotkov (Unemployment rates by sex, age groups and nationality, 2010).

3 REŠEVANJE KRIZE V EUROPSKI UNIJI IN SLOVENIJI

3.1 Evropska unija

EU se je zavedala, da bo lahko samo s hitrim in usklajenim ukrepanjem ublažila posledice krize ter iz nje izšla še močnejša. Tako so na spomladanskem Svetu Evrope in na 3 delavnicah, ki so potekale spomladi leta 2009 v Madridu, Pragi in Stockholmu, določili ključne točke, s pomočjo katerih bi zmanjšali negativni vpliv krize ter omogočili čim hitrejši izhod iz nje (Sporočilo komisije Evropskemu svetu, 2008, str.). Te 3 ključne točke so bile;

- ohraniti raven zaposlenosti, ustvariti nova delovna mesta in spodbujati mobilnost,
- dopolniti znanja in sposobnosti ter jih uskladiti s potrebami trga,
- olajšati dostop do trga dela oziroma do delavcev.

3.1.1 Ukrepi za odpravljanje krize na ravni Evropska unije

Prednostne naloge, ki si jih je zadala EU, so bile ohranitev delovnih mest v zdravih podjetjih in panogah, ki so bile začasno prizadete zaradi padca povpraševanja in hkrati premestiti delavce iz prizadetih panog v tiste panoge, kjer jih je primanjkovalo. Politike zaposlovanja so se morale še bolj osredotočiti na implementacijo prožne varnosti (angl. *flexicurity*) ter hkrati prilagoditi in dopolniti večšine delavcev.

EU je v skladu s svojo strategijo sprožila različne pobude, s pomočjo katerih bi dosegla te 3 ključne točke, ki si jih je zadala. Pobude so vključevale (Employment in Europe 2009, str. 39 - 40);

- načrt za okrevanje evropskega gospodarstva (angl. *European Economic Recovery Plan*, v nadaljevanju EERP) - 200 milijard EUR težak rešilni paket, ki predstavlja celovit, skladen in usklajen odziv na vpliv finančne krize na realni sektor. Načrt obsega fiskalne in strukturne reforme tako na ravni EU kot na ravni posamezne članice;
- vrh EU o zaposlovanju, ki je bil 7. maja 2009, in na katerem so se dogovorili o zvišanju prizadevanj za spodbuditev zaposlovanja in socialne vključenosti;
- predloge sprememb v Evropskem socialnem skladu (angl. *European Social Fund*, v nadaljevanju ESF) in Evropskem skladu za prilagoditev globalizaciji (angl. *European Globalisation Adjustment Fund*, v nadaljevanju EGF), s čimer bi zagotovili boljši dostop in podporo na trgu dela. Olajšan dostop do EGF-ja naj bi omogočil lažjo in učinkovitejšo izrabo sredstev pri sofinanciranju izobraževanja oziroma prekvalificiranju odpuščenih delavcev na nova delovna mesta. Stopnja financiranja s strani EU se je zvišala iz 50 na 65 odstotkov do konca leta 2011, prag upravičenosti za vloge se je znižal iz 1000 na 500 delavcev. Sočasno se je podaljšalo obdobje iz 12 na 24 mesecev, da se zagotovi dovolj časa za ponovno vključitev še posebej občutljivih na nova delovna mesta;
- ustanovitev organizacije, ki bi odobrvala kredite ljudem, ki so izgubili delo in želijo ustvariti lastno podjetje. Proračun v višini 100 milijonov EUR bi se lahko povečal za 500 milijonov EUR s pomočjo mednarodnih finančnih institucij kot je Evropska investicijska banka (angl. *European Investment Bank*, v nadaljevanju EIB);
- program za nova znanja in spretnosti in nova delovna mesta naj bi zvišal fleksibilnost na trgu dela, omogočal delavcem dostop do spretnosti in znanj, ki jih potrebujejo, izboljšal delovne pogoje in ustvarjal nova delovna mesta;
- pospešeno spremljanje zaposlovanja in socialnih razmer tudi s pomočjo novih mesečnih poročil o trenutnem stanju;
- sprejetje skupne zaveze za zaposlovanje s strani Evropske komisije, ki navaja ključne prednostne naloge in ukrepe za ohranitev delovnih mest in pomoč tistim, ki se soočajo s težavami, ter hkrati tlakovati pot do izhoda iz krize;

- sporočilo Komisije je marca 2009 izpostavilo nekatere pristope, ki bi pomagali državam članicam oblikovati in izvajati pravilne in učinkovite politike zaposlovanja kot odgovor na gospodarsko krizo;
- evropsko strategijo zaposlovanja, kot eno izmed stebrov Strategije za rast in razvoj (angl. *Strategy for growth and jobs*), ki še naprej zagotavlja ogrodje državam članicam za usklajeno delovanje pri spodbujanju zaposlovanja v obdobju krize, vključno s sodelovanjem v Odboru za zaposlovanje (angl. *Employment Committee*) in ugotavljanjem najboljših praks v okviru programa skupnega učenja.

3.1.2 Ukrepi za odpravljanje krize na ravni posameznih članic

Za doseganje zastavljenih ciljev je morala EU uporabiti določene ukrepe, kot je okrepljena politika aktiviranja, učinkovitejše delovanje služb za zaposlovanje, boljša gibljivost in prilagodljivost delovnega časa, po potrebi znižati socialne prispevke, še posebej pri slabo plačanih službah, ter zagotoviti varnostno mrežo za odpuščene delavce.

Opirajoč se na Načrt za okrevanje evropskega gospodarstva je večina članic vzpostavila nacionalne načrte za okrevanje gospodarstva, ki so vsebovali določbe za zaposlovanje in socialno politiko. Iz poročila Evropske komisije je razvidno, da je bilo v EU in državah članicah sprejetih preko 300 različnih ukrepov. Ti ukrepi so temeljili na 3 ključnih točkah in predstavljajo ciljne in produktivne poti, ki so bile usmerjene v ublažitev krize.

Ena izmed prioritet je bila ohranitev obstoječih delovnih mest v podjetjih, ki so bila pred nastankom krize v dobrem ekonomskem stanju. Kot odziv na poslabšane pogoje na trgu dela so posamezne članice uvedle različne oblike spodbud za podjetja, ki so se raje odločila za skrajšane oblike dela (angl. *short-time working arrangements*, v nadaljevanju STWA), namesto za odpuščanje. Ti ukrepi so podjetjem dovoljevali, da so začasno znižali obseg dela oziroma plač pod mejo, ki je bila zapisana v kolektivni oziroma individualni pogodbi oziroma da so deloma ali v celoti znižali obseg dejavnosti. V primeru znižanja plače je država deloma ali v celoti pokrila razliko (Stephan, 2010, str. 5).

V določenih državah članicah so ti ukrepi pomagali pri zmanjšanju izgub zaposlitev. Še posebej so bili uspešni tam, kjer so že vnaprej določili pogoje, pod katerimi so podjetja upravičena do pomoči in so se uporabljali v kombinaciji s tečajji, ki so omogočali prekvalifikacijo delavcev in so hkrati olajšali prehod v novo zaposlitev. Med državami, ki so uporabljale takšne metode, sta bili tudi Nemčija in Belgija. Veliko držav članic je uporabilo različne ukrepe, s pomočjo katerih so želeli zmanjšati možnosti, da bi se za te ukrepe odločila podjetja, ki na dolgi rok niso sposobna preživeti. Na ta način so želeli doseči, da se viri v gospodarstvu uporabijo na bolj produktiven način. V Avstriji in na Madžarskem so bila do pomoči upravičena samo tista podjetja, ki so dokazala, da so dolgoročno dovolj finančno stabilna in da izpolnjujejo pogoje, postavljene s strani države. Na Nizozemskem so se

problema lotili drugače, saj so namesto subvencij raje omogočali dostop do ugodnih kreditov. Spet druge članice so pomagale podjetjem samo v primeru, da bodo ponovno po izteku pomoči zaposlile delavca za polni delovni čas in pod pogoji, ki so veljali pred krizo (Employment in Europe 2009, str. 41).

Kriza ni povzročila samo kratkoročnega padca povpraševanja in proizvodnje ter s tem povezane potrebe po delavcih, ampak tudi strukturno brezposelnost. Gradbeništvo na primer je v zadnjih letih močno prispevalo k rasti BDP-ja, vendar je le malo verjetno, da si bo opomoglo hitro in v enakem obsegu. EU je zato videla krizo kot priložnost, da spodbudi strukturne spremembe na trgu dela, še posebej če želi dolgoročno zagotoviti delovna mesta, ustvariti okolje za nizkoogljično gospodarstvo, okolju prijazna in v nove tehnologije usmerjena delovna mesta. Izobraževanje in prekvalificiranje delavcev iz prizadetih panog je pomembno na kratki rok, da se olajša prehod brezposelnih v novo službo, kot tudi na dolgi rok, da se omogoči večja mobilnost in prilagodljivost na trgu dela.

Države članice so uporabile dodatna izobraževanja, usposabljanja in različne spodbude kot odgovor na krizo, pri čemer se je kot najbolj uporabno izkazalo usposabljanje na samem delovnem mestu. V Romuniji država krije 50 odstotkov stalnega usposabljanja zaposlenih in brezposelnih, v Nemčiji so vzpostavili nov program za nadaljevalno poklicno izobraževanje delavcev, ki so zaposleni za določen čas, preko sistema bonov za izobraževanja. Na Portugalskem so razširili program usposabljanja za delavce z nižjimi dohodki, na Švedskem in v Avstriji so zvišali finančno pomoč za lažji dostop do izobrazbe (Hohmeyer & Wolff, 2010, str. 11)

Povečano število ljudi, ki so se obračali na javne ustanove, ki posredujejo med iskalci dela in delodajalci, kot je na primer Zavod za zaposlovanje, je prisililo državne ustanove v veliko državah članicah, da so začele razmišljati o modernizaciji in izboljšanju administrativnih postopkov za lažje, hitrejše in boljše usklajevanje potreb na trgu dela. Tako so se na izboljševanje osredotočili v Nemčiji, Grčiji, Španiji, Franciji, Veliki Britaniji, na Danskem, Madžarskem, Švedskem in na Slovaškem (The Economic Crisis and the Labor Market, 2010, str. 11).

V nekaterih državah članicah so videli rešitev tudi v aktivni politiki na trgu dela (v prihodnje APZ), katere osnovni namen je preprečitev nastanka brezposelnosti. Na Nizozemskem so tako ustvarili nekakšnečasne javno-privatne ustanove v obliki premičnih centrov, ki so nudiličasno pomoč podjetjem in iskalcem nove zaposlitve, s čimer so želeli preprečiti, da bi prišlo do odpuščanj. Delavci, katerim je grozilo, da bodo ostali brez službe, so pomagali pri iskanju nove zaposlitve oziroma so jihčasno napotili k drugemu delodajalcu, pri čemer so jim pomagali tudi z dodatnimi izobraževanji in prekvalificiranjem.

V določenih državah članicah, ki so že imele razvito APZ, so si prizadevali še za bolj učinkovito in obsežno politiko zaposlovanja in izobraževanje. Tako bi se lažje odzvali na vedno slabše pogoje na trgu dela. V vsaj 10 članicah je bilo večino ukrepov usmerjenih v hitrejšo prilagajanje trenutnim potrebam na trgu dela ter z njimi pomagati nedavno odpuščenim delavcem, da si v najkrajšem možnem času ponovno najdejo zaposlitev. Na Nizozemskem so se te problematike lotili tako, da so se socialni partnerji dogovorili, da bodo zagotovili pripravništvo za vsakega, ki je končal s šolanjem in je brezposeln že vsaj 3 mesece, medtem ko naj bi po predlagani zakonodaji občine zagotovile ponudbo delovnih mest, na katerih bi se še dodatno izobraževali za brezposelne, ki so mlajši od 27 let (Employment in Europe 2009, str. 41 - 42).

Znižanje prispevkov za socialno varnost naj bi zvišalo zanimanje za zaposlovanje s strani delodajalcev v času krize, vendar je le-to po navadi pogojeno z odpiranjem novih delovnih mest. Zniževanje prispevkov so vpeljali v Španiji, Belgiji, Franciji, na Madžarskem, Portugalskem, Slovaškem in Švedskem. Zniževanje prispevkov za socialno varnost na dolgi rok ogrozi vzdržnost socialnih sistemov, zato je potrebno takšne ukrepe vpeljati samo začasno. Nekatere članice, kot sta Francija in Portugalska, so uvedle ukrepe, ki so osredotočeni na določeno ciljno skupino, kot so težje zaposljivi iskalci dela, medtem ko so se na Slovaškem in v Sloveniji osredotočili na samozaposlene. Ponekod so bili fiskalni ukrepi usmerjeni na posamezna področja ali strateške aktivnosti, kot so raziskovanje in razvoj, investicije ter obnovljivi viri energije.

V času krize je zniževanje stroškov dela pomembno tako za delodajalca kot za delavca, kar se je še posebej poznalo v Nemčiji, Belgiji, Franciji in na Švedskem. Na Nizozemskem so se raje odločili za prilagajanje plač na srednji rok, kot za zniževanje prispevkov za delavca in delodajalca. Na Madžarskem so zamrznili minimalno plačo, da bi na ta račun ohranili zaposlenost.

Ena izmed prioriteta v državah članicah je bilo tudi prilagoditev in izboljšava sistema obdavčenja in dajatev tako, da bi bolje spodbujale pripravljenost za delo, še posebej pri osebah z nizkimi dohodki. Tako so nekatere države članice raje prilagodile davčne olajšave in varstvene dodatke za zaposlene, medtem ko so druge raje spremenile oblike zavarovanja za primer brezposelnosti (Employment in Europe 2009, str. 42).

3.2 Slovenija

Slovenija je tako kot ostale države članice po vzoru EU začela v začetku leta 2009 sprejemati ukrepe za ohranitev zaposlenosti in za spodbujanje zaposlovanja kot odgovor na poslabšanje razmer na trgu dela. Med vsemi vladnimi ukrepi sta bila najbolj opazna dva nova zakona, in sicer Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa (v nadaljevanju ZDSPDČ) in Zakon o delnem povračilu nadomestila plače (v nadaljevanju ZDPNP).

3.2.1 Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa

Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa je začel veljati 23. januarja 2009 in je bil sprejet z namenom ohranjanja delovnih mest. V času krize so se mnoga podjetja srečala z upadom povpraševanja in posledično s presežnimi proizvodnimi kapacitetami. Zakon je omogočal podjetjem, da namesto odpuščanja delavcem raje začasno skrajšajo dolžino tedenskega delovnega časa ali znižajo plačo pod pogodbeno raven ter si delno ali v celoti povrnejo stroške iz državne blagajne.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ) je bil imenovan za izvajalca in nadzornika ukrepa. ZRSZ je moral preveriti, ali prispele vloge oziroma podjetja izpolnjujejo pogoje za dodelitev sredstev. Največ težav pri vložitvi vloge so imela podjetja s prilogami, in sicer s kolektivno pogodbo oziroma splošnim aktom delodajalca, če niso imela organiziranega sindikata, s katerim se sklene ustrezno pogodbo in se določi kot polni delovni čas 36 urni delavnik na teden ali s sklenjenim dogovorom med delodajalcem in reprezentativnim sindikatom o zagotavljanju dela za krajši delovni čas.

Subvencionira se od 4 do 8 ur skrajšanja delovnega časa v zneskih od 60 do 120 EUR na delavca, in sicer za tiste delodajalce, ki so z reprezentativnim sindikatom sklenili ustrezno pogodbo o skrajšanju. Subvencije so bile razdeljene v 5 razredov, pri čemer je bila višina subvencije na delavca odvisna od trajanja delavnega časa, in sicer;

- 60 EUR za delavca na mesec za 36 urni delovni teden,
- 75 EUR za delavca na mesec za 35 urni delovni teden,
- 90 EUR za delavca na mesec za 34 urni delovni teden,
- 105 EUR za delavca na mesec za 33 urni delovni teden,
- 120 EUR za delavca na mesec za 32 urni delovni teden.

Tako kot nekatere države članice je tudi Slovenija določila pogoje, pod katerimi so podjetja upravičena do sredstev. Sem spadajo;

- izplačevanje plač in poravnava prispevkov za socialno varnost vključenim delavcem,
- prepoved odpuščanja delavcev iz poslovnih razlogov,
- prepoved nadurnega dela,
- prepoved izplačevanja nagrad vodstvenim delavcem in nadzornikom v vključenih podjetjih.

Sprva je bilo načrtovano, da bo ukrep trajal samo 6 mesecev, kar pomeni, da je lahko podjetje vložilo vlogo najkasneje do 30. septembra 2009, in sicer 1 vlogo za skrajšanje delovnega časa na 36 ur in 1 vlogo za skrajšanje od 5 do 8 ur, vendar skupno obdobje ni smelo biti daljše od 6 mesecev. ZDSPDČ je bil leta 2009 dopolnjen, s čimer se je rok za oddajo vloge podaljšal na

31. marec 2010, prav tako pa so lahko podjetja, ki so že imela sklenjeno pogodbo z ZRSZ, podpisala dodatek k pogodbi, s čimer se je veljavnost iz 6 mesecev podaljšala še za nadaljnjih 6 mesecev. Tako je bil čas trajanja ukrepov podaljšan do 30. septembra 2010. Sprememba ZDSPDČ se je nanašala samo na obdobje, v katerem so podjetja oddala vloge in črpala sredstva, ne pa tudi na pogoje za dodelitev subvencij.

Krčenje javnih izdatkov v času krize je prizadelo tudi izvajanje ZDSPDČ, saj so bila prvotno razpoložljiva sredstva znižana iz 230,4 milijonov EUR na 53 milijonov EUR. V času, ko je potrebno nameniti več sredstev za zagotavljanje zaposlenosti in zniževanju brezposelnosti, je vprašljivo, koliko je pametna odločitev o znižanju razpoložljivih sredstev.

Na ZRSZ je do 31. decembra 2009 prispelo 1020 vlog za subvencijo za 83.996 delavcev v skupni višini 35.236.930,00 EUR. Sklenjenih pogodb je bilo 842 za 64.807 delavcev v skupni višini 42.193.710,00 EUR. Skupaj izplačanih sredstev je bilo 25.480.575,00 EUR (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2010b, str. 2).

Večina vlog za subvencijo je bila vložena v začetnih mesecih od uvedbe ukrepa, potem pa se je število postopoma zmanjševalo. Največ vlog je bilo vloženi v februarju 2009, medtem ko je bilo največ pogodb sklenjenih v marcu 2009. Največje število subvencioniranih delavcev je bilo v februarju 2009, in sicer 23.219.

Med velikostjo delodajalcev, ki so vložili prošnje za subvencijo, ni bilo zaznati razlik. Za subvencijo so zaprosila mala, srednja in velika podjetja. V krizi so bile prizadete vse dejavnosti, vendar nekatere bolj kot druge. Najbolj so bile prizadete predelovalne dejavnosti, gradbeništvo in trgovina. V predelovalni dejavnosti je bilo največ prosilcev iz kovinskopredelovalne in predelovalne industrije vozil, strojev in pohištva. Med regijami z največjim številom delodajalcev, ki so zaprosili za pomoč, je bila daleč pred vsemi ljubljanska regija s 254 prosilci pomoči. Sledile so ji celjska, kranjska in mariborska regija. Razlika v spolu delavca, ki mu je bila izplačana oziroma le obračunana subvencija, se je močno nagibala na stran moških. Med vsemi subvencioniranimi delavci je bilo namreč 63,3 odstotkov moških. V letu 2009 je bilo v povprečju izplačanih 738,95 EUR na delavca, kar pomeni, da je bilo povprečno mesečno izplačilo na delavca 80,85 EUR. V povprečju je bila mesečna subvencija izplačana 428 delodajalcem in 34.450 delavcem. Po pogodbi bi moral ZRSZ delodajalcem plačati subvencijo za pretekli mesec v roku 45 dni, vendar je bila povprečna doba v praksi 33 dni (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2010b, str. 4).

Nadzor pri ugotavljanju upravičenosti izplačila subvencije se je opravljal mesečno. Tako je ZRSZ pred izplačilom mesečne subvencije preveril, ali delodajalec spoštuje in izvaja pogodbene pogoje. Služba za nadzor je izvajala preglede pri delodajalcih na podlagi vzorca in zunanjih prijav, ki pa so bile večinoma anonimne. Pri nadzorih je bilo ugotovljenih 18 kršitev

pogodbe. Med najpogosteje odkrite kršitve spadajo odpuščanje delavcev iz poslovnih razlogov, delno ali v celoti nepravilni prispevki za socialno zavarovanje za tiste delavce, ki so bili vključeni v program subvencioniranja, in izplačevanje nadur.

3.2.2 Zakon o delnem povračilu nadomestila plače

Zakon o delnem povračilu nadomestila plače je stopil v veljavo 7. junija 2009. Njegov izvajalec je Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje v sodelovanjem z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve.

Tako kot ZDSPDČ je tudi ZDPNP ukrep za zmanjševanje posledic krize in ohranitev delovnih mest, vendar se razlikuje od prvega po načinu reševanja problema. Z Zakonom o delnem povračilu nadomestila plač je želela država ohraniti delovna mesta, zvišati možnosti ponovne zaposlitve delavcev z dvigom izobrazbe in povečati konkurenčnost delodajalca. Tako je država delodajalcem vrnila del izplačanih nadomestil za plače delavcev, katerim delodajalec začasno ni mogel zagotoviti dela in je hkrati delodajalcu povrnila stroške usposabljanja delavca za obdobje, ko je bil le-ta začasno napoten na Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje.

ZDPNP je za razliko od ZDSPDČ veliko bolj zapleten, težje ga je izvajati in nadzirati ter traja dlje časa. Prvi je bolj zahteven, saj je razdeljen na dva sklopa, in sicer na delno povračilo nadomestila plač in povračilo stroškov izobraževanja. Posledično je veliko težje sklepati in spremljati dogovore med delodajalcem in ZRSZ ter izplačevati nadomestila in povračila vsakemu delodajalcu, ki je sklenil pogodbo.

Delodajalci so morali ob vložitvi vloge za delno povračilo nadomestil plače in povračilo stroškov usposabljanja navesti poslovno situacijo, v kateri se nahajajo, da začasno niso sposobni zagotoviti dela do največ 50 odstotkom zaposlenih in so jih zato začasno napotili na čakanje ter predstaviti ukrepe, s katerimi bi ohranili delovna mesta in program izobraževanja. Poleg tega se je moral delodajalec posvetovati še s sindikatom oziroma zborom delavcev, če ni bilo sindikata. Delodajalcem, ki niso bili sposobni preživeti zaradi izgube, insolventnosti ali prisilnega prenehanja, so avtomatično zavrnilo vloge.

Posamezen delavec je lahko napoten s strani delodajalca na začasno čakanje na delo za največ 6 mesecev. V to obdobje se ne upoštevajo prekinitve, kar pomeni, da je lahko delavec na začasnem čakanju 6 mesecev skupaj ali v daljšem obdobju s prekinitvami. V kolikor delavec znotraj 6 mesecev izkoristi dopust, se ta ne šteje v 6 mesečno obdobje. Obstajajo tudi izjeme, ko se lahko zaradi spremenjenih okoliščin pri delodajalcu za posameznega delavca uveljavlja delno vračilo nadomestila in stroškov izobraževanja še za dodatnih 6 mesecev, vendar mora delodajalec o spremembah okoliščin obvestiti ZRSZ vsaj 30 dni pred iztekom prvotnega obdobja in pridobiti njegovo soglasje za podaljšanje. Tako je ZRSZ do 31. decembra 2009

prejel 15 prošelj za podaljšanje začasne napotitve delavca na čakanje še za dodatnih 6 mesecev.

Delavec, ki je bil poslan na začasno čakanje, še naprej obdrži pravice in dolžnosti iz delovnega razmerja in dobi 85 odstotkov nadomestila plače, ki je določena z Zakonom o delovnih razmerjih. Sočasno se mora vsaj 20 odstotkov časa, ko je na začasnem čakanju, usposabljeti, pri čemer se mu potni stroški povrnejo. V primeru, da delodajalec delavca ponovno potrebuje, se mora ta vrniti na delovno mesto.

Delodajalec lahko po ZDPNP dobi delno povračilo delavčeve plače v višini 50 odstotkov delavčeve osnove za izračun nadomestila plače, pri čemer le-ta ne more biti višja, kot je maksimalen znesek za primer brezposelnosti, ki je 31. decembra 2009 znašal 816,57 EUR. Medtem ko je lahko dobil za delno povračilo stroškov usposabljanja zaposlenega, ki je na začasnem čakanju, do 500 EUR.

Delodajalec, ki je sklenil pogodbo z ZRSZ na podlagi ZDPNP, mora tako kot pri ZDSPDČ spoštovati določene pogoje, in sicer mora poravnati prispevke za socialno varnost vključenih delavcev, delavci ne smejo biti odpuščeni iz poslovnih razlogov, delavci ne smejo opravljati nadurnega dela ter nadzorni svet in vodstvo si ne smeta izplačevati nagrad. Nov pogoj je, da mora delodajalec izobraževati delavce, ki začasno čakajo na zavodu. Delodajalec je prav tako dolžan obvestiti ZRSZ, če se kakšen delavec predčasno vrne na delo. V ukrep mora biti delodajalec vključen vsaj 3 mesece in hkrati največ 12 mesecev.

Delodajalec lahko odda vlogi za ZDSPDČ in ZDPNP, vendar ne sme biti vključen v oba ukrepa sočasno. V kolikor že ima sklenjen dogovor in pride do sprememb pri začasni napotitvi delavca na čakanje oziroma pri skrajšanem delovnem času, mora delodajalec z ZRSZ skleniti nov dogovor. V kolikor tega ne naredi in krši pogodbene pogoje, se lahko delodajalca oziroma odgovorno osebo tudi finančno kaznuje.

Na ZRSZ je do 31. decembra 2009 prispelo 610 vlog za subvencijo za 15.738 delavcev v skupni višini 55.175.631,17 EUR. Sklenjenih pogodb je bilo 458 za 16.277 delavcev v skupni višini 69.719.212,46 EUR za delno povračilo nadomestila plače in 10.535.960,00 EUR za povračilo stroškov usposabljanja. Skupaj izplačanih sredstev je bilo za 6.749.996,12 EUR (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2010a, str. 3).

Razlika med številom delavcev v vlogah in dejanskim številom delavcev, ki so bili vključeni v ukrep, se razlikuje tudi zaradi tega, ker je lahko delodajalec naknadno vključil v program še dodatne delavce, pri čemer je lahko skupaj vključil do 50 odstotkov delavcev.

Večina vlog za subvencijo v letu 2009 je bila vloženi v prvih mesecih od uvedbe ukrepa, nato se je število z majhnimi odstopanji zmanjševalo. Največ vlog je bilo vloženi v juniju,

medtem ko je bilo največ pogodb sklenjenih v avgustu. Največje število vključenih delavcev je bilo v avgustu, in sicer 6.885. ZDPNP je stopil v veljavo skoraj 6 mesecev po ZDSPDČ, zato ni čudno, da je bilo do konca leta 2009 oddanih veliko manj vlog za prvega, kot za drugega.

Med velikostjo delodajalcev, ki so vložili prošnje za subvencijo, ni bilo zaznati razlik, saj so zanjo zaprosila mala, srednja in velika podjetja. Največ delodajalcev, ki so zaprosili za pomoč, je bilo iz predelovalne industrije, gradbeništva in trgovine. V predelovalni dejavnosti je bilo največ prosilcev iz kovinskopredelovalne in predelovalne industrije vozil, strojev in pohištva. Med regijami z največjim številom delodajalcev, ki so zaprosili za pomoč, je bila daleč pred vsemi ljubljanska regija s 105 prosilci pomoči. Po številu prosilcev so sledile mariborska, celjska in velenjska ter kranjska regija. Ostale regije so imela dosti manjše število prosilcev. Razlika v spolu delavca, ki je bil vključen v ukrep po ZDPNP, se močno razlikuje od deleža pri ZDSPDČ. V ukrep prvega je bilo do 31. decembra 2009 vključenih veliko več žensk, saj je bil njihov delež 66,8 odstotni. V letu 2009 je bilo v povprečju izplačanih 347,70 EUR delnega povračila nadomestila plače na delavca na mesec ali 1.376,21 EUR na delavca na začasem čakanju v celem letu. V povprečju je bila mesečna subvencija izplačana 210 delodajalcem in 4.905 delavcem (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2010a, str. 5-6).

Po pogodbi bi moral ZRSZ delodajalcem plačati subvencijo za pretekli mesec v roku 30 dni, vendar je bila povprečna doba v praksi tudi pri tem ukrepu krajša in je znašala 27 dni.

Na podlagi podatkov za leto 2009 je 75 odstotkov delodajalcev organiziralo notranje usposabljanje s pomočjo mentorstva, pri čemer je bil mentor zaposlen pri delodajalcu in je predajal svoje znanje sodelavcem. 25 odstotkov delodajalcev pa je rajši najelo zunanjega izvajalca, ki je registriran za izvajanje izobraževalne dejavnosti. Na usposabljanjih so bile najpogostejše teme izobraževanje za novo oziroma drugo delovno mesto, večopravilnost in izobraževanje na področju zakonodaje, kamor spada varstvo pri delu, računovodstvo in računovodski standardi, delovno pravo ter druga specifična področja.

Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve sta kot izvajalca ukrepa za blažitev posledic gospodarske krize opravljala tudi nadzor. ZRSZ je vsak mesec ob predložitvi zahtevka za delno povračilo nadomestila plače s strani delodajalca preveril, ali delodajalec izpolnjuje pogodbene obveznosti oziroma če je še vedno upravičen do delnega povračila nadomestila. Kontrolo nad upravičenostjo do povračila stroškov usposabljanja delavcev, ki so začasno na čakanju, je prevzela Služba za kontrolo in nadzor (v nadaljevanju SKN). SKN je kot del MDDSZ prevzela nadzor nad izvajanjem druge veje ukrepa, saj je ta sofinanciran s strani Evropskega socialnega sklada.

Nadzori so deloma potekali preko vzorčenja, deloma preko obiskov pri delodajalcih samih. Ker je prišlo do preobremenitev pri izvajanju nadzora nad ZDSPDČ, je nadzor nad izvajanjem ZDPNP potekal intenzivneje šele v letu 2010. V času pisanja diplomske naloge nisem imel na voljo novejših podatkov o izvajanju in nadzoru nad ZDPNP, zato ne morem navesti, ali je prihajalo in v kakšnem obsegu je prihajalo do kršitev pogodbenih obveznosti.

3.2.3 Ostali ukrepi

Poleg ZDSPDČ in ZDPNP je vlada sprejela tudi vrsto drugih ukrepov za ublažitev posledic gospodarske krize na trgu dela, med katere sodijo;

- spremembe v programu aktivne politike zaposlovanja,
- sofinanciranje usposabljanja in izobraževanja zaposlenih in brezposelnih ter mladih, ki prvič vstopajo na trg dela,
- spremembe pri zaposlovanju tujcev,
- prezaposlovanje delavcev na druga delovna mesta in spodbujanje samozaposlovanja
- podpora socialnim projektom,
- zvišanje minimalne plače.

V Sloveniji smo imeli že pred krizo oblikovano aktivno politiko zaposlovanja, ki pa je zaradi sprememb na trgu dela potrebovala določene popravke oziroma spremembe. Tako je država zvišala sredstva, namenjena aktivni politiki zaposlovanja in še bolj spodbudila njeno izvajanje. Država bi morala pri spodbudah izvajanja aktivne politike zaposlovanja narediti še več, saj je razlika med aktivno in pasivno politiko zaposlovanja še vedno prevelika. Potrebno bi bilo zvišati število svetovalcev na ZRSZ, saj je v času krize in povečane brezposelnosti potreba po hitrem in učinkovitem svetovanju ključna za zmanjšanje in preprečitev brezposelnosti. Poleg tega je na ZRSZ potrebno vpeljati zunanje ocenjevanje uspešnosti in smiselnosti izvajanja posameznih programov ter po potrebi uvesti nove in opustiti nesmiselne.

Državno sofinanciranje pri usposabljanju in izobraževanju zaposlenih in brezposelnih ter mladih, ki so prišli prvič na trg dela, je bilo usmerjeno predvsem v mikro in majhna podjetja. Tako bi se lahko absolventi še dodatno izobraževali na delovnem mestu, ki zajema področje, katerega študirajo. Ukrep je bil namenjen tudi podjetjem, ki so uvedla krajši delovni čas, saj naj bi imela prednost pri uporabi sredstev.

Država je v želji, da bi omogočila višjo zaposlenost državljanov v času krize, v letih 2009 in 2010 v primerjavi z letom 2008 znižala kvote za delavce iz tretjih držav. Tako je leta 2009 izdala 24.000 dovoljenj, leta 2010 je to število prepolovila na 12.000 dovoljenj. Poleg znižanja kvot jih je tudi natančneje razčlenila, pri čemer jih je več dodelila bolj izobraženim tujcem ter poskušala preprečiti zlorabe delovnih dovoljenj, izdanih delavcem iz Kosova (Malačič, 2010, str. 6-11).

Prezaposlovanje delavcev na druga delovna mesta in spodbujanje samozaposlovanja sta ukrepa, s katerima je želela država zvišati mobilnost na trgu dela. Na ta način bi se le-ta lažje in hitreje prilagajala spremembam in potrebam na trgu dela. Država je želela tudi s državno pomočjo spodbuditi tiste brezposelne, ki imajo podjetniške težnje k samozaposlovanju.

Februarja 2010 je začel veljati zakon o minimalni plači, novela zakona o sistemu plač v javnem sektorju in znižanju plač funkcionarjev. Z dvigom minimalne neto plače na 562 EUR je država želela, da bi si zaposleni za polni delovni čas lahko pokrili minimalne življenjske stroške. Dvigu minimalne plače so nasprotovali delodajalci, saj naj bi zvišanje plač še dodatno dvignilo stroške dela v že tako težki gospodarski situaciji, kar naj bi povzročilo izgubo dodatnih delovnih mest. Podobnega mnenja je bila tudi stroka, saj ni bila opravljena nobena posebna analiza vpliva zvišanja plače na zaposlenost. Vprašljiva je smiselnost sprejetega ukrepa z vidika zaposlenosti, saj le-ta deluje v nasprotni smeri in ne spodbuja zaposlovanja.

SKLEP

Gospodarska kriza, ki se je začela leta 2008, je zaradi hitrosti in velikosti upada gospodarske aktivnosti pustila globoke posledice na trgu dela. Kriza je najbolj prizadela moške, mlade, emigrante, nizko izobražene ter delavce, ki so bili zaposleni za določen čas.

Presežek ponudbe na trgu dela med panogami ni enoten, saj so bile določene panoge, kot sta gradbeništvo in predelovalna industrija, veliko bolj prizadete. Ne moremo pričakovati, da bodo te panoge okrevale hitro in da bodo kmalu ponovno zaposlile delavce, ki so izgubili službo v času krize. Posledično je velik del brezposelnosti strukturna brezposelnost, ki se jo lahko zmanjša samo s prekvalifikacijo brezposelnih na delovna mesta v drugih panogah.

Razmere na trgu dela v EU kot celoti so se od začetka krize poslabšale, vendar se razmere na trgu dela med posameznimi članicami zelo razlikujejo. Med najbolj prizadetimi so bile gotovo baltske države in Španija, kjer je brezposelnost zelo visoka. V drugih državah posledice niso tako hude, saj se brezposelnost v Nemčiji in Avstriji ni bistveno zvišala. V Sloveniji so se razmere na trgu dela poslabševale, saj je število registriranih brezposelnosti hitro približevalo 100.000 brezposelnim.

EU je sprožila vrsto ukrepov za blažitev in odpravo posledic gospodarske krize na trg dela, ki so bili osredotočeni na ohranitev delovnih mest, znanje delavcev prilagoditi potrebam trga ter olajšati dostop do trga dela. EU kot institucija je pomagala državam članicam z nasveti in napotki ter s finančnimi sredstvi, vendar je bilo na koncu prepuščeno vsaki državi članici, da sama najde svojo rešitev. V Sloveniji sta bila najbolj izpostavljeni dva ukrepa, in sicer ZDSPDČ in ZDPNP. V obdobju, ko sta se izvajala, sta se tako anketna kot tudi registrirana

stopnja brezposelnosti zvišali. Anketna stopnja brezposelnosti v 2. četrtnetu 2010 se je v primerjavi z anketno stopnjo brezposelnosti iz 3. četrtneta 2009 zvišala za 1,0 odstotno točko na 7,3 odstotke, medtem ko se je registrirana stopnja brezposelnosti za omenjeno obdobje zvišala za 1,1 odstotno točko na 10,5 odstotkov. Zato lahko rečem, da se ukrepa nista izkazala kot posebej uspešna pri blaženju posledic krize.

Vpliv gospodarske krize na trg dela je tako velik, da ga lahko s kratkoročnimi ukrepi le blažimo. Za odpravo posledic so potrebni dolgoročni ukrepi in strukturne spremembe na trgu dela. Okrevanje na trgu dela bo postopno in dolgotrajno.

LITERATURA IN VIRI

1. Brenke, K., Rinne, U., & Zimmermann, K. (2010, julij/avgust). *Short-Time Work: The German Answer to the Economic Crisis*. Najdeno 8. novembra 2010 na spletnem naslovu http://ftp.iza.org/compacts/iza_compact_en_34.pdf
2. Dolls, M., Fuest, C., & Peichl, A. (2009, oktober/november). Automatic Stabilizers and Economic Crisis: United States vs. Europe. Najdeno 8. maja 2010 na spletnem naslovu http://ftp.iza.org/compacts/iza_compact_en_32.pdf
3. *Employment - Annual averages* (2010). Najdeno 29. aprila 2010 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_ergan&lang=en
4. *Employment growth and activity branches - Annual averages* (2010). Najdeno 02. marca 2011 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_grt_a&lang=en
5. *Employment growth and activity branches - Quarterly data* (2010). Najdeno 02. marca 2011 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsi_grt_q&lang=en
6. *Employment in Europe 2009* (2009). Najdeno 12. aprila 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=4196&langId=en>
7. *Employment in Europe 2010* (2010). Najdeno 2. decembra 2010 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=593>
8. *European Summer Symposium in Labour Economics 2010: Broad Perspective on Labor Market Issues* (2011, april). Najdeno 2. maja 2011 na spletnem naslovu http://ftp.iza.org/compacts/iza_compact_en_35.pdf
9. *Final consumption aggregates - volumes* (2010). Najdeno 25. marca 2010 na spletnem naslovu http://nui.epp.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_fcs_k&lang=en
10. *Further Training in Times of Crisis* (2008, december). Najdeno 16. april 2010 na spletnem naslovu http://ftp.iza.org/compacts/iza_compact_en_30.pdf
11. Grün, C., Mahringer, H., & Rhein, T. (2010). *Low-wage jobs: a means for employment integration of the unemployed? WIFO*. Najdeno 3. marca 2011 na spletnem naslovu [http://www.wifo.ac.at/wwa/downloadController/displayDbDoc.htm?item=WP_2010_383\\$.PDF](http://www.wifo.ac.at/wwa/downloadController/displayDbDoc.htm?item=WP_2010_383$.PDF)

12. Hohmeyer, K., & Wolff, J. (2010). *Direct job creation in Germany revisited: Is it effective for welfare recipients and does it matter whether participants receive a wage?* Najdeno 5. marca 2011 na spletnem naslovu <http://doku.iab.de/discussionpapers/2010/dp2110.pdf>
13. Klepec (2008). Svetovna finančna kriza 2007/2008-20??. Najdeno 22. septembra 2010 na spletnem naslov http://www.mju.gov.si/fileadmin/mju.gov.si/pageuploads/Dobre_prakse/Predstavitve_DP_2008/KLEPEC_Razlaga__DP2008_.pdf
14. Klinger, S., & Rothe, T. (2010). *The impact of labour market reforms and economic performance on the matching of short-term and long-term unemployed.* Najdeno 3. marca 2011 na spletnem naslovu <http://doku.iab.de/discussionpapers/2010/dp1310.pdf>
15. *Labour productivity - Annual data* (2010). Najdeno 01. junija 2010 na spletnem naslovu http://nui.epp.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=namq_gdp_k&lang=en
16. Larson, M.D. (2007). *How Federal Regulators, Lenders, And Wall Street Created America's Housing Crisis.* Jupiter, Weiss Research, Inc. Najdeno 26.09.2010 na spletnem naslovu http://www.moneyandmarkets.com/Images/whitepaper/Housing_white_paper.pdf
17. Lessons of the fall (2007, 18. oktober). *Economist*. Najdeno 26.09.2010 na spletnem naslovu http://www.economist.com/node/9988865?story_id=9988865
18. *Long-term unemployment - Annual average, by sex* (2010). Najdeno 5. maja 2010 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_ltu_a&lang=en
19. Malačič, J. (2010). Tuji delavci na trgu dela v Sloveniji v dobrih in slabših časih. *HRM*, 8 (33), str. 6-11.
20. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2010a). Poročilo o izvajanju Zakona o delnem povračilu nadomestila plače. Najdeno 10. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/3-4-2010-porocilo-zdppn.pdf
21. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (2010b). Poročilo o izvajanju Zakona o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa. Najdeno 10. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/3-4-2010-porocilo-zdspdc.pdf

22. Morozov, S., & Nuredini, L. (2009, 18. november). Izvoz Slovenije bo težko preusmeriti. *Dnevnik.si*. Najdeno 27.09.2010 na spletni strani http://www.dnevnik.si/poslovni_dnevnik/1042316049
23. *Real GDP growth rate* (2010). Najdeno 29. septembra 2010 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsieb020>
24. Schneide, H. & Zimmerman, K. (2010, julij/avgust). *German Reforms Pay Off: Labor Market Largely Unaffected by Crisis: IZA Proposes "Agenda 2020" to Achieve Full Employment*. Najdeno 12. decembra 2010 na spletnem naslovu http://ftp.iza.org/compacts/iza_compact_en_34.pdf
25. Slovenska tiskovna agencija (2008). Islandija nacionalizirala tudi največjo banko v državi. Povzetek najden 26.09.2010 na spletnem naslovu <http://www.finance.si/225985>
26. Slovenska tiskovna agencija (2009). BNP Paribas na dobri poti k prevzemu Fortis Bank. Povzetek najden 26. septembra 2010 na spletnem naslovu http://www.siol.net/gospodarstvo/2009/04/bnp_paribas_fortis.aspx
27. Sporočilo komisije Evropskemu svetu. (2008). *Evropski načrt za oživitev gospodarstva*. KOM(2008)800. Najdeno 12. aprila 2010 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/p_relex/detail_dossier_real.cfm?CL=sl&DosId=197683
28. Stephan, G. (2010). *Wages, employment and tenure of temporarily subsidized workers: Does the industry matter?* Najdeno 3. marca 2011 na spletnem naslovu <http://doku.iab.de/discussionpapers/2010/dp1210.pdf>
29. *The Economic Crisis and the Labor Market: Second IZA Employment Seminar in Brussels* (2010, januar/februar). Najdeno 19. aprila 2010 na spletnem naslovu http://ftp.iza.org/compacts/iza_compact_en_33.pdf
30. *The World Factbook* (b.l.). Najdeno 7. marca 2010 na spletnem naslovu <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/xx.html>
31. *Unemployment rates by sex, age groups and nationality* (2010). Najdeno 5. maja 2010 na spletnem naslovu http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_organ&lang=en

32. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2008). *Ekonomsko ogledalo*, (št. 11, let. XIV). Najdeno 31. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_november_2008/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2008&cHash=4160f2952c
33. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2009a). *Ekonomsko ogledalo*, (št. 2, let. XV). Najdeno 31. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_februar_2009/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2009&tx_ttnews%5Bpointer%5D=1&cHash=06244cedfb
34. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2009b). *Ekonomsko ogledalo*, (št. 5, let. XV). Najdeno 31. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_junij_2009/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2009&cHash=eb403a0022
35. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2009c). *Ekonomsko ogledalo*, (št. 7-8, let. XV). Najdeno 31. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_julij_avgust_2009/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2009&cHash=b92a9a5993
36. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2009d). *Ekonomsko ogledalo*, (št. 11, let. XV). Najdeno 31. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_november_2009-1/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2009&cHash=514fcb92b5
37. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj (2010a). *Ekonomsko ogledalo*, (št. 2, let. XVI). Najdeno 31. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_februar_2010/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2010&tx_ttnews%5Bpointer%5D=1&cHash=f36414fff6
38. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2010b). *Ekonomsko ogledalo*, (št. 5, let. XVI). Najdeno 31. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_maj_2010/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2010&cHash=50cc1fc3ac
39. Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj. (2010c). *Ekonomsko ogledalo*, (št. 7-8, let. XVI). Najdeno 31. januarja 2011 na spletnem naslovu http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/publikacija/zapisi/ekonomsko_ogledalo_julij_avgust_2010/39/?tx_ttnews%5Byear%5D=2010&cHash=67abd5f68e